

Tuus in Gaellemuun?

Een waarderend onderzoek naar de toekomstige woon- en leefwensen van huidige 59 tot 67-jarigen in Genemuiden

© Foto John Davids.nl

Linda Meijer, S1084238
Zwolle, 2018
Christelijke Hogeschool Windesheim
Toegepaste Gerontologie

Tuus in Gaellemuun?

Een waarderend onderzoek naar de toekomstige woon- en leefwensen van huidige 59 tot 67-jarigen in Genemuiden

Linda Meijer, S1084238

Bachelor thesis

VOE-code: HCG-POZ4ixx017

Inleverdatum: 23-02-2018

Opdrachtgever: gemeente Zwartewaterland

Begeleiders: Anja Herskamp en drs. Henk-Jan van Noorel

Co-referenten: ir. Sandra Suijkerbuijk en de heer Jaap Bakker

Docenten: dr. Franka Bakker en drs. A. Harps-Timmerman

Gemeente Zwartewaterland

Zwolle, 2018

Christelijke Hogeschool Windesheim

Toegepaste Gerontologie

Voorwoord

Aanleiding voor dit onderzoek was de vraag van de gemeente Zwartewaterland hoe toekomstbestendig het woonservicegebied met als kern De Meente is. De Meente is een woon-, zorg- en dienstencentrum in Genemuiden. Eromheen ligt een groot aantal seniorenwoningen.

Om de vraag van de gemeente te kunnen beantwoorden was inzicht nodig in hoe toekomstige ouderen zichzelf zien wonen en leven in Genemuiden. Aan dit praktijkonderzoek namen tien mensen tussen de 59 en 67 jaar deel. Doel was om via kwalitatief onderzoek een inkijk te geven in toekomstige woon- en leefwensen van tien huidige 59 tot 67-jarigen in Genemuiden. Die inkijk in wensen in toekomstige woon- en leefwensen kan inzicht geven in de toekomstbestendigheid van het woonservicegebied.

In dit onderzoek is gekozen voor een aanpak waarbij co-creatie met deelnemers centraal staat. Een spannend proces voor zowel mijn opdrachtgever, de gemeente Zwartewaterland, als mijzelf als onderzoeker. Immers de uitkomsten zijn door de gekozen methode niet voorspelbaar. Waarom dan toch kiezen voor deze aanpak? Omdat we weten welke informatie beschikbaar komt uit de standaard woonenquêtes. Met deze methode van onderzoek wilden we erachter komen of we dichterbij het antwoord op de vraag kunnen komen wat toekomstige ouderen belangrijk vinden. Door te kiezen voor onderzoeksmethoden, die uitgaan van co-creatie konden deelnemers zelf richting en invulling aan dit toekomstbeeld geven.

Dit onderzoek had ik niet kunnen doen zonder de hulp van een groot aantal mensen. Op de eerste plaats mijn mede-onderzoeker Jaap Bakker. Via een collega van mijn man kreeg ik de contactgegevens van Jaap. Hij bleek een schot in de roos. Ook de deelnemende Gaellemunigers wil ik bedanken voor hun bereidheid om open met me in gesprek te gaan. Mijn co-referent, Sandra Suijkerbuijk, heeft kritisch meegekeken in de toegepaste methoden en technieken. Mijn stagebegeleiders, Anja Herskamp en Henk-Jan van Noorel, bedank ik voor hun vertrouwen en hun bereidheid mee te denken in dit proces. Tot slot waren mijn medestudenten altijd bereid om met me te sparren. Bijzonder daarin is mijn collega Renske van Dieren. Door haar feedback worden mijn producten altijd beter, ook deze keer.

De grootste uitdaging in dit praktijkonderzoek was het vooruit kijken met mensen naar een fase waar ze misschien niet over na willen denken of op dit moment helemaal niet mee bezig zijn. Ik wens u veel plezier toe bij het lezen van dit praktijkonderzoek.

Linda Meijer
Februari 2018

Inhoudsopgave

Nederlandse samenvatting.....	6
Engelse samenvatting.....	7
Inleiding	8
 Hoofdstuk 1 Achtergronden	9
1.1 Aanleiding en praktijkprobleem	9
1.2 Afbakening.....	9
1.3 Doelstelling.....	10
1.4 Probleemstelling en deelvragen.....	10
 Hoofdstuk 2 Theoretisch kader.....	11
 Hoofdstuk 3 Methoden en technieken	14
3.1 Onderzoeksdesign	14
3.2 Dataverzameling.....	16
3.2.1 Emotional touchpoints.....	17
3.2.2 Bijeenkomst ‘Gezond ouder worden in Genemuiden’: Horen en ervaren	17
3.2.3 Half-gestructureerd interview	18
3.3 Onderzoekspopulatie.....	18
3.4 Data-analyse.....	19
3.5 Validiteit en betrouwbaarheid	20
3.6 Ethische aspecten	20
 Hoofdstuk 4 Resultaten	21
4.1 Deelnemers onderzoek.....	21
4.2 Belangrijk in het wonen en leven in Genemuiden: nu en over 20 jaar	22
4.3 Wat is er nodig?.....	28
4.4 Ervaringen en inzichten van deelnemers uit de ‘Horen en ervaren’ bijeenkomst	29
 Hoofdstuk 5 Discussie en conclusie	31
5.1 Discussie.....	31
5.1.1 De gebruikte methoden	31
5.1.2 De inhoudelijke resultaten	32
5.2 Conclusie	33

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen.....	35
Aanbeveling 1: Een leven lang Tuus in Gaellemuun	35
Aanbeveling 2: Benut de kracht van de Gaellemunigers	35
Aanbeveling 3: Tuus in Gaellemuun, van de kern tot de Vogelbuurt	35
Aanbeveling 4: Ontmoeting en vrijetijdsbesteding, de keet voor oudere mannen	36
Aanbeveling 5: Gebruik onderzoek als input voor de omgevingsvisie.....	36
Aanbeveling 6: Organiseer 'Horen en ervaren' bijeenkomsten voor jongere ouderen	37
Aanbeveling 7: Onderzoek gerontologische theorie wonen en leven ouderen.....	37
 Hoofdstuk 7 Plan van verspreiding	 38
 Lijst van referenties.....	 40

Nederlandse samenvatting

In Genemuiden vormt woon-, zorg- en dienstencentrum De Meente de kern van het woonservicegebied. De gemeente Zwartewaterland vraagt zich af hoe toekomstbestendig dit woonservicegebied is. De toekomstbestendigheid is onder andere afhankelijk van wat de toekomstige doelgroep zelf wil. Het doel van dit onderzoek is om hier inzicht in te geven. De volgende onderzoeksvraag staat centraal: *Hoe zien huidige 59 tot 67-jarigen zichzelf over 20 jaar wonen en leven in Genemuiden?*

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is waarderend kwalitatief onderzoek gedaan. Gekeken is naar wat mensen waarderen in hun leven en wonen in Genemuiden en hoe dit versterkt kan worden, in plaats van in te zoomen op problemen. Door methoden te gebruiken die co-creatie stimuleren hebben tien Gaellemunigers zelf richting en invulling aan hun toekomstbeeld gegeven. De tien deelnemers wonen in verschillende wijken en zijn lid van de verschillende kerken of juist niet.

Deelnemers zijn twee keer geïnterviewd. Tussen beide interviews zijn ze uitgenodigd voor een zogenaamde 'Horen en ervaren' bijeenkomst. Doel van deze bijeenkomst was om mensen te informeren over de effecten van het ouder worden en ze deze effecten ook te laten ervaren. De bijeenkomst heeft deelnemers niet alleen geconfronteerd met de toekomst, maar heeft ook geleid tot nieuwe inzichten.

Uit de antwoorden blijkt dat huidige 59 tot 67-jarigen zeer divers denken over hoe ze over twintig jaar wonen en leven. Sommigen zien zichzelf zelfstandig in de buurt van De Meente wonen. Anderen willen zolang mogelijk in de huidige woning en buurt blijven. Tot slot is er een groep die nog een keer wil verhuizen naar een gelijkvloerse (senioren)woning in de buurt van voorzieningen. Deelnemers hebben twee uitgesproken voorkeuren: een deel van de mensen woont het liefst tussen jongere mensen en een ander deel wil juist vooral leeftijdsgenoten om zich heen hebben. Opvallend is dat vrijwel iedereen zijn leven lang in Genemuiden wil wonen. Om belangrijke zaken in hun leven te kunnen behouden zijn mensen om je heen cruciaal volgens deelnemers. Niet alleen voor praktische, maar ook voor emotionele steun. Voor praktische steun kijken deelnemers vooral naar (klein)kinderen. Mantelzorg in Genemuiden verandert echter. Daar waar het voor vanzelfsprekend is om te zorgen voor hun ouders, verwacht de helft van de deelnemers die hulp niet van kinderen te krijgen. Ook geven deelnemers aan niet te weten of ze kinderen, die nu zelf ook gezinnen en banen hebben, wel op die manier willen belasten.

De belangrijkste aanbevelingen op basis van de uitkomsten zijn:

- Verken als zorgkantoor en gemeente de behoefte en financiering van een aantal (zorg)plekken in Genemuiden waar ouderen en mantelzorgers op kunnen terugvallen.
- Faciliteer als gemeente ouderen in Genemuiden, die zelf invulling willen geven aan hun toekomst door via Collectief Particulier Opdrachtgeverschap mensen seniorenwoningen te laten ontwikkelen.
- Start als gemeente (met partners én inwoners) een pilot in de Vogelbuurt of de kern van Genemuiden om na te gaan wat er nodig is om de wijk seniorenvriendelijk te maken.
- Verken of er behoefte is aan een plek waar oudere mannen elkaar laagdrempelig kunnen ontmoeten voor een praatje. Denk daarbij aan de opzet van de keet voor jongeren: een niet te mooie plek waar iedereen welkom is.

Engelse samenvatting

In Genemuiden, the residential home, care and services center De Meente and the surrounding houses form a residential service area. The municipality of Zwartewaterland wants to know how future-proof this residential service area is. The future-proofness depends, among other things, on what the future target group wants. The purpose of this research is to provide insight into the wishes of the future target group. Therefore, the central research question is: *How do current 59 to 67-year-olds see themselves living in Genemuiden in 20 years' time?*

To answer the research question, qualitative appreciative research was done. Looking at what people appreciate in their lives and housing in Genemuiden and how this can be strengthened, instead of zooming in on problems. By using methods that stimulate co-creation ten Gaellemunigers have given direction and interpretation to their vision of the future. The ten participants live in different neighborhoods and are members of the different churches or not.

Participants were interviewed twice. Between both interviews they were invited to a so-called 'Hear and experience' meeting. The aim of this meeting was to inform people about the effects of aging and to allow them to experience these effects. The meeting not only confronted participants with the future, but also led to new insights.

The answers show that current 59 to 67-year-olds think very differently about how they live in twenty years. Some see themselves living in the neighborhood of De Meente. Others want to stay in the current home and neighborhood as long as possible. Finally, there is a group that wants to relocate to a single-storey (senior) home in the vicinity of facilities. Participants have two distinct preferences: a part prefers to live among younger people and another part wants to live surrounded by peers. It is striking that almost everyone wants to live in Genemuiden for a lifetime. In order to keep important issues in their lives, participants believe a social network is crucial. Not only for practical, but also for emotional support. For practical support, participants mainly look at (grand) children. Informal care in Genemuiden changes, however. Where it is self-evident to take care of their parents, half of the participants do not expect to receive informal care from children. Participants also state that they do not know whether they want to burden children, who now also have families and jobs themselves, in this way.

The most important recommendations based on the outcomes are:

- As a care office and municipality, explore the need and financing of a number of rebound (care) places in Genemuiden where elderly and informal caregivers can rely on.
- As municipality Zwartewaterland facilitate the elderly in Genemuiden, who want to build their own future by having them develop senior housing through collective private commissioning.
- Start as a municipality (with partners and residents) a pilot in the Vogelbuurt or the centre of Genemuiden to find out what it takes to make the neighborhood senior-friendly.
- Explore whether there is a need for a place where older men can meet each other easily for a chat. Think of the design of the meeting places for young people: a not too beautiful place where everyone is welcome.

Inleiding

Aanleiding

In Genemuiden staat De Meente, een woon-, zorg- en dienstencentrum. Dit complex vormt, met de eromheen gelegen woningen, een woonservicegebied. De gemeente Zwartewaterland vraagt zich af hoe toekomstbestendig dit woonservicegebied is. Deze praktijkvraag is de basis voor dit onderzoek.

Eerder is in opdracht van de eigenaar van De Meente, woningcorporatie Wetland Wonen, onderzoek uitgevoerd naar de marktpotentie van dit complex. Directe aanleiding was de sloop van een deel van het gebouw. De vraag was welk type woningen (nieuw) gebouwd zou moeten worden. In het onderzoek naar deze nieuwe woningen zijn naast de demografische ontwikkelingen, de visie van de zorgleverancier (Stichting Woonzorgconcern IJsselheem) en de vastgoedeigenaar (Wetland Wonen) meegenomen. Wat ontbreekt is inzicht in de behoefte van de toekomstige ouderen in Genemuiden. Beleidsmakers weten niet hoe huidige 59 tot 67-jarigen zichzelf in de toekomst zien wonen en leven en waar ze dan behoefte aan hebben. Er wordt door de gemeente wel woonbehoefte onderzoek gedaan via enquêtes, maar de ervaring is dat de antwoorden op papier en de daadwerkelijke keuzes van mensen ver uit elkaar liggen.

De gemeente Zwartewaterland heeft kennisgenomen van de resultaten uit het Living Lab Assendorp. Een 'living lab' bevindt zich op een afgebakende locatie waar gelijktijdig onderzoek en innovatie plaatsvindt. Doel is om tot werkende oplossingen voor maatschappelijke opgaven te komen. In een living lab wordt gewerkt volgens het principe van co-creatie en participatief ontwerpen (Rathenau Instituut, 2017). De gemeente Zwartewaterland is geïnteresseerd in wat co-creatie met ouderen in Zwartewaterland binnen deze afstudeeropdracht zou kunnen opleveren.

Doel- en probleemstelling

Dit onderzoek is uitgevoerd om inzicht te geven in hoe huidige 59 tot 67-jarigen in Genemuiden zich over twintig jaar zien wonen en leven. Door de uitkomsten te vergelijken met de huidige situatie, qua ruimtelijke inrichting en voorzieningen, krijgt de gemeente Zwartewaterland antwoord op de vraag hoe toekomstbestendig het woonservicegebied rondom De Meente is. Beleidsmakers kunnen de opgedane inzichten ook gebruiken om toekomstige beslissingen te ondersteunen. Tot slot geeft het onderzoek zicht op thema's, waarmee de gemeente met haar inwoners en partners aan de slag kan.

De onderzoeksvraag waarop dit onderzoek antwoord geeft is:

Hoe zien huidige 59 tot 67-jarigen zichzelf over 20 jaar wonen en leven in Genemuiden?

Leeswijzer

Deze thesis bevat zeven hoofdstukken. Hoofdstuk 1 beschrijft de achtergronden van dit onderzoek. In hoofdstuk 2 zijn de gebruikte methoden en technieken beschreven. De resultaten van dit onderzoek staan in hoofdstuk 3. De discussie en conclusies zijn te lezen in hoofdstuk 4. De aanbevelingen komen aan bod in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 bevat een plan van verspreiding, waarin is aangegeven hoe de resultaten van dit onderzoek verder verspreid worden. Tot slot is in hoofdstuk 7 kritisch gekeken naar de bijdrage van deze afstudeeropdracht aan de samenleving en het vakgebied van de gerontologie.

Hoofdstuk 1 Achtergronden

De aanleiding en het praktijkprobleem vormden het startpunt voor dit onderzoek. Beide staan in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk beschreven. Doelstelling van dit onderzoek was om in een periode van een halfjaar een bijdrage te leveren aan de oplossing van het praktijkprobleem. De geformuleerde onderzoeksvragen vormden de ruggengraat van het onderzoek; zij geven vorm en inhoud aan de verdere opzet van het onderzoek zoals beschreven in hoofdstuk 2.

1.1 Aanleiding en praktijkprobleem

In de gemeente Zwartewaterland bevinden zich drie grote kernen: Zwartsluis, Hasselt en Genemuiden. Dit onderzoek richt zich op de grootste kern: Genemuiden met circa 10.000 inwoners. In Genemuiden zijn de voorzieningen voor ouderen gecentreerd in een woonservicegebied rondom woon-, zorg- en dienstencentrum De Meente. Een woonservicegebied “bevat een arrangement van fysieke (vastgoed) en sociale voorzieningen die alle bewoners van het gebied in staat stelt om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen, zonder in een isolement te raken.” (SEV, 2012). Door de sloop en voorgenomen nieuwbouw van een deel van De Meente hebben beleidsmakers van de gemeente Zwartewaterland zich gerealiseerd dat professionals niet weten hoe toekomstige ouderen in Genemuiden willen wonen en leven. Dat maakt ook dat de gemeente niet weet hoe toekomstbestendig het woonservicegebied in Genemuiden is. Dit probleem was het startpunt van dit onderzoek.

De gemeente Zwartewaterland is verantwoordelijk voor de inrichting van de leefomgeving en de voorzieningen en voor de woningbouwafspraken met de provincie Overijssel. Besluiten die de gemeente nú neemt, hebben echter ook effect op het wonen en leven van toekomstige ouderen. Bij nieuwbouwplannen is deze toekomstige doelgroep niet specifiek in beeld. Wel worden alle mensen van 18 jaar of ouder meegenomen in de enquête van het woonbehoefte onderzoek. Het praktijkprobleem is dus dat beleidsmakers niet weten hoe toekomstige ouderen zichzelf zien wonen en leven, maar wel besluiten moeten voorbereiden die daarop van invloed zijn. De relevantie van dit onderzoek voor de praktijk is dat het beleidsmakers kan ondersteunen in de onderbouwing van voorgestelde beslissingen.

1.2 Afbakening

Het gaat dus om toekomstige ouderen die in Genemuiden wonen. Maar over welke ouderen hebben we het dan? En over welke toekomst?

Stimson en McCrea (2004) hebben aangetoond dat levensgebeurtenissen, zoals het overlijden van de partner, echtscheiding of pensionering, ervoor zorgen dat mensen zich gaan beraden op hun woonsituatie. Door de beperkt beschikbare tijd voor dit onderzoek is het overlijden van de partner een lastig criterium om respondenten op te selecteren. Dit onderzoek neemt daarom mensen die hun pensioen in zicht hebben en tussen de 59 en 67 jaar oud zijn als doelgroep.

Om te kunnen beantwoorden over welke toekomsthorizon we het hadden is gekeken naar de levensloopliteratuur. Daarin zijn vier levensfasen aangegeven (Rögels, 2014): de jeugd als eerste levensfase, de volwassenheid als tweede levensfase. Daarna de derde levensfase waarin mensen ‘niets meer hoeven’, maar nog wel gezond en energiek zijn. De vierde levensfase is tot slot de fase waarin mensen toenemende beperkingen ervaren door

gezondheidsproblemen. Op het moment van deelname aan dit onderzoek zaten de deelnemers in de derde levensfase. Gemiddeld gezien komen mensen in Nederland rond de 75 tot 80 jaar in de vierde levensfase terecht (Van Tilburg, 2005). Ondanks deze toenemende kwetsbaarheid in de vierde levensfase wonen Nederlanders tot op hoge leeftijd zelfstandig. Van de 85- tot 90-jarigen woont 75 procent nog zelfstandig, bij de 90- tot 95-jarigen nog 60 procent. Pas boven de 95 jaar komen de zelfstandig wonende ouderen in de minderheid, 57 procent van hen woont dan in een tehuis (Vermeij & Engbersen, 2017). Dat betekent dat de woning en de woonomgeving voor mensen in de vierde levensfase vanaf ongeveer 75 tot 80 jaar, met de daarbij horende toenemende beperkingen, steeds belangrijker wordt. De deelnemers aan dit onderzoek zullen zich over 20 jaar allemaal in de vierde levensfase bevinden.

In dit onderzoek probeerden we dus met deelnemers 20 jaar vooruit te kijken. Dit is van belang, omdat de rijksoverheid al in 2010 constateerde dat “de toekomstige ouderen anders zullen zijn dan de huidige ouderen. De toekomstige ouderen hebben – als gevolg van sociaal-culturele en sociaaleconomische trends - andere wensen en andere mogelijkheden en gedragen zich anders op de woningmarkt dan de huidige ouderen.” (Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke ordening en Milieubeheer, 2010).

1.3 Doelstelling

Het doel van dit praktijkonderzoek was om uiterlijk 1 februari 2018 de gemeente Zwartewaterland een inkijk te geven in de toekomstige woon- en leefwensen van tien huidige 59 tot 67-jarigen in Genemuiden. Deze kennis kunnen beleidsmakers van de gemeente Zwartewaterland gebruiken om hun beslissingen te ondersteunen (bijvoorbeeld over inrichting van de openbare ruimte, nieuwbouw van woningen of over voorzieningen in Genemuiden) en om thema's te identificeren die van belang zijn voor toekomstige ouderen in Genemuiden.

1.4 Probleemstelling en deelvragen

Dit onderzoek heeft de volgende onderzoeksvraag beantwoord: *Hoe zien huidige 59 tot 67-jarigen zichzelf over 20 jaar wonen en leven in Genemuiden?*

In de toekomst kijken is lastig. Om antwoord op de onderzoeksvraag te kunnen geven waren daarom deelvragen geformuleerd die starten in het heden:

1. Wat is op dit moment belangrijk in het wonen en leven van huidige 59 tot 67-jarige inwoners van Genemuiden?
2. Wat willen zij daarvan in de toekomst behouden?
3. Wat is volgens de ouderen nodig om deze belangrijke zaken te kunnen behouden?

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

Doel van dit onderzoek was om kennis te vergaren over hoe huidige Genemuidense ouderen in de derde levensfase zichzelf zien wonen en leven in de vierde levensfase. In de onderzoeksvraag stonden twee begrippen centraal: wonen en leven. Wat betreft 'wonen' is bekend dat er een autonome maatschappelijke ontwikkeling is, waarin mensen langer zelfstandig willen wonen met regie over hun eigen leven (Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, 2014). Mensen moeten ook langer zelfstandig wonen, omdat er meer aan de hand moet zijn wil iemand een indicatie voor een verzorgingshuis krijgen. Dat betekent dat de woning en de woonomgeving voor ouderen op hogere leeftijd, met de daarbij horende toenemende beperkingen, steeds belangrijker wordt. Voor mensen met beperkingen kunnen de woning, de fysieke omgeving en de afstand tot voorzieningen de bewegingsvrijheid belemmeren. Ook informele netwerken worden vaak minder toegankelijk. Juist voor zelfstandig wonende ouderen zijn deze informele netwerken belangrijk voor contact en onderlinge hulp (Vermeij & Engbersen, 2017). De Wereldgezondheidsorganisatie introduceerde hiervoor de term 'age-friendly city', een generatievriendelijke stad, die een actieve oude dag mogelijk maakt. Een actieve oude dag vraagt een toegankelijke fysieke én sociale omgeving (WHO, 2007). De generatievriendelijke stad is beschreven aan de hand van acht factoren. Dit zijn: huisvesting, sociale participatie, respect en sociale inclusie, (vrijwilligers)werk, communicatie en informatie, wijkondersteuning en gezondheidsdiensten, buitenruimte en gebouwen en transport. Het begrip 'wonen' uit de onderzoeksvraag is in dit onderzoek gedefinieerd door de acht factoren van de WHO te gebruiken. Wonen is dus breder dan alleen het huis waarin iemand woont.

Voor wat betreft het begrip 'leven' is gekeken naar de veelgebruikte term kwaliteit van leven. Daar waar voor het begrip 'wonen' gebruik wordt gemaakt van thema's die grotendeels buiten deelnemers liggen, is voor het begrip 'leven' gebruik gemaakt van thema's die dicht bij de deelnemer als persoon liggen. De World Health Organization Quality of Life Group definieert kwaliteit van leven als: 'de perceptie van een individu over de positie in het leven in de context van de cultuur- en waardensystemen waarin zij leven en in relatie tot zijn doelen, verwachtingen, normen en zorgen' (WHOQOL Group, 1995, p. 1405). In deze definitie is kwaliteit van leven subjectief. Bij kwaliteit van leven komen onderwerpen als tevredenheid, ervaren gezondheid en regie over het eigen leven aan de orde (RIVM, 2018). Een recente literatuurstudie (Vanleerberghe, de Witte, Verte, Claes, & Schalock, 2017) naar de kwaliteit van leven van ouderen, die oud worden in eigen buurt, laat zien dat er geen instrument voorhanden is dat de kwaliteit van leven van die ouderen meet. Schalock en Verdugo (2002) beschreven eerder wel een model voor de kwaliteit van bestaan van mensen met een verstandelijke beperking. Uitgangspunt daarbij is dat de kwaliteit van bestaan van mensen wordt beïnvloed door persoonlijke- en omgevingsfactoren en de interacties daartussen. In het model definiëren acht domeinen van kwaliteit van bestaan die gezamenlijk persoonlijk welzijn vormen. De domeinen zijn uitgebreid getest en blijken universeel voor mensen met een geestelijke of lichamelijke beperking (Cummins, 2005).

In onderstaande figuur is te zien dat beide modellen elkaar aanvullen, maar dat er ook sprake is van overlap in concepten. De concepten van de WHO (2007) zijn in het geel weergegeven en die van Schalock & Verdugo (2002) in het blauw. In het model van Schalock

en Verdugo (2002) ligt de nadruk op de persoonlijke factoren, terwijl in het model van de WHO (2007) de nadruk op omgevingsfactoren ligt.

Afbeelding 1 Concepten WHO (2007) in het geel en Schallock & Verdugo (2002) in het blauw

Op basis van beide modellen is voor dit onderzoek een theoretisch framework gemaakt, waarin ruimte is voor zowel de persoonlijke aspecten als de meer uitgebreide fysieke omgevingsaspecten. Deze keuze is gemaakt, omdat in het onderzoek gezocht wordt naar het antwoord op de vraag hoe mensen zichzelf zien wonen én leven. De aspecten uit onderstaand theoretisch framework zijn als richtinggevende begrippen gebruikt bij de analyse van de resultaten op deelvraag één “Wat is op dit moment belangrijk in het wonen en leven van huidige 59 tot 67-jarige inwoners van Genemuiden?”.

Tabel 1 Theoretisch framework belangrijke aspecten van het leven in de derde en vierde levensfase

Factor	Aspect	Omschrijving
Onafhankelijkheid	Persoonlijke ontwikkeling	Opleiding, persoonlijke vaardigheden en prestaties
	Zelfbeschikking	Autonomie, doelen en persoonlijke waarden en keuzes
Sociale participatie	Persoonlijke relaties	Relaties/vriendschappen en ondersteuning (emotioneel en praktisch), vrije tijd
	Sociale integratie	Integratie en participatie in de samenleving
	Rechten	Humane (respect, gelijkheid en waardigheid) en wettelijke rechten (burgerschap, toegang)
Welbevinden	Gezondheid (lichamelijk en geestelijk)	Functioneren, fitheid en voeding Tevredenheid, zelfbeeld en vrij zijn van stress
	Materieel (werk en inkomen)	Financiële status en werk
Huisvesting	Woning	Onderdak, thuis voelen
Fysieke leefomgeving	Buitenruimte en openbare gebouwen	Groen, goede verlichting, obstakel vrije trottoirs, toegankelijke gebouwen
	Voorzieningen	Winkels, sociale- en gezondheidsvoorzieningen
Bereikbaarheid	Mobiliteit en infrastructuur	Openbaar vervoer, beschikbaarheid parkeerplaatsen, goed onderhouden wegen, fiets- en wandelpaden
Informatievoorziening	Communicatie en informatie	ICT en moderne media, beschikbaarheid publieke informatie

Hoofdstuk 3 Methoden en technieken

In dit hoofdstuk zijn de methoden en technieken die zijn gebruikt binnen het onderzoek uitgewerkt en verantwoord. Er wordt ingegaan op het design, de dataverzameling, de onderzoekspopulatie, de analyse, de validiteit en betrouwbaarheid en tot slot de ethische aspecten.

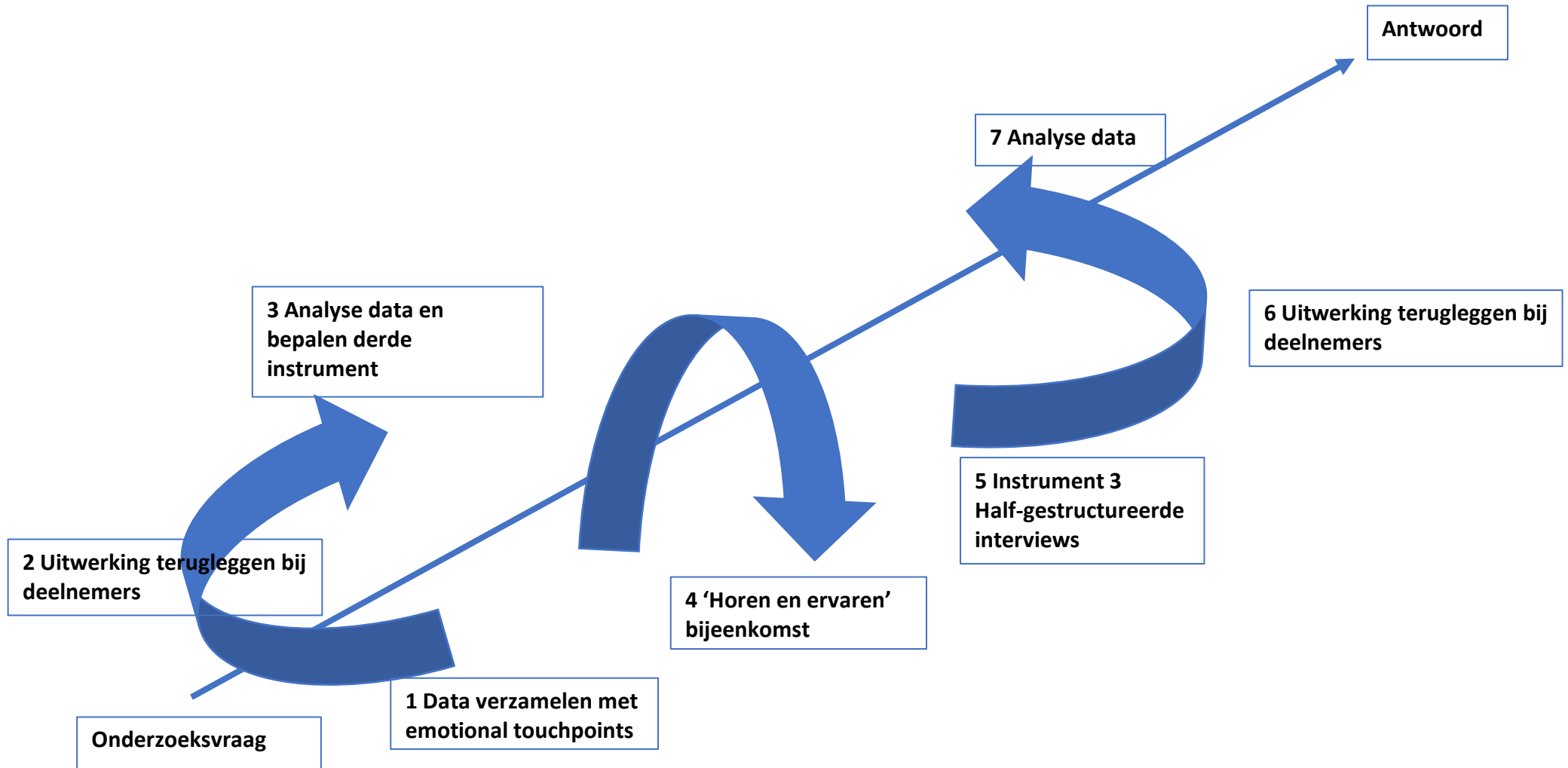
3.1 Onderzoeksdesign

Dit onderzoek had een explorerende/verkenkende insteek. Doel was immers om na te gaan hoe toekomstige ouderen zichzelf over twintig jaar zien wonen en leven in Genemuiden. Voor beantwoording van deze onderzoeksvraag is beschrijvend kwalitatief onderzoek gedaan. Bij kwalitatief onderzoek is het verzamelen van informatie open en flexibel. Dit maakt het mogelijk om meer diepte aan te brengen in de verkregen informatie. Ook kon door deze manier van onderzoek inzicht worden verkregen in de betekenissen die mensen toekennen aan gebeurtenissen in hun leven (Boeije, 2016).

Binnen het kwalitatieve onderzoek zijn een aantal keuzes gemaakt. Zo stonden ouderen centraal in dit onderzoek. Voorberg et.al. (2014) beschrijven dat de kern van sociale innovatie in de actieve betrokkenheid van burgers in de publieke dienstverlening zit. Deze betrokkenheid wordt vaak aangeduid als co-creatie of coproductie. Daarom zijn methoden gebruikt, die co-creatie als uitgangspunt hebben. In dit praktijkonderzoek konden ouderen zelf thema's en kansen aangedragen die hun toekomstige wonen en leven verrijken. Verder is gekozen voor waarderend onderzoek, ook wel Appreciative Inquiry (AI) genoemd. Dit omdat dit type onderzoek zich focust op positieve krachten: wat waarderen mensen in wat zij doen en hoe kan dit versterkt worden, in plaats van inzoomen op problemen. Het is in termen van (Cooperrider, 2001) een zoektocht naar het beste in mensen, hun organisaties en de relevante wereld om hen heen, of 'what gives life to a system?'. Co-creatie heeft ook vorm gekregen doordat de co-referent Jaap Bakker, medeonderzoeker en medebeslisser in dit praktijkonderzoek was. In die rol heeft hij deelgenomen aan de opzet en de uitvoering van het onderzoek, met name het analyseren van de gegevens en de rapportage. Hij heeft in elke fase van het onderzoeksproces invloed kunnen uitoefenen. Belangrijkste argument om hiervoor te kiezen was dat Jaap Bakker als medeonderzoeker zijn eigen expertise en ervaring als oudere en ondernemer in kon brengen evenals de geschiedenis, cultuur en lokale context van Genemuiden.

Onderstaande afbeelding laat zien welke stappen in het onderzoek gezet zijn. Om antwoord te kunnen geven op deelvraag 1 'Wat is op dit moment belangrijk in het wonen en leven van huidige 59 tot 67-jarige inwoners van Genemuiden?' is een eerste interview gehouden. Daarna is de 'Horen en ervaren' bijeenkomst geweest. Tot slot is het tweede interview afgenomen. Hiermee zijn deelvragen 2 'Wat willen zij daarvan in de toekomst behouden?' en 3 'Wat is volgens de ouderen nodig om deze belangrijke zaken te kunnen behouden?' beantwoord

Afbeelding 2 Onderzoeksdesign

De gegevens zijn dus verzameld met behulp van twee kwalitatieve interviews met iedere deelnemer. Voor het eerste interview is de Emotional TouchPoints (ETP) methode gebruikt. Voor deze methoden is gekozen, omdat:

- De methode past bij de onderzoeksvraag, omdat hij laat zien waardoor mensen emotioneel en cognitief geraakt worden. Het gaat om de dingen die echt belangrijk voor iemand zijn;
- De methode doelgericht is. Hij is daarom geschikt voor deelnemers uit Genemuiden, waar een cultuur heerst die te kenmerken is door 'handen uit de mouwen' en 'niet lullen maar poetsen' (persoonlijke mededeling Jaap Bakker, 5 juli 2017);
- Onderzoeker deze methode eerder toegepast heeft, én
- De methode in korte tijd veel informatie weet te vergaren bij respondenten.

Het tweede interview was half-gestructureerd. Hiervoor werd gekozen, omdat het de onderzoeker de mogelijk gaf om individueel met deelnemers te praten en tijd te nemen om te luisteren naar hun persoonlijke ervaringen. Door te kiezen voor een half-gestructureerd interview was er ruimte voor de richting die de deelnemer zelf koos.

Tussen beide interviews zijn deelnemers uitgenodigd voor een zogenaamde 'Hoor en ervaar' bijeenkomst. Deze bijeenkomst is georganiseerd om mensen van kennis te voorzien over het ouder worden ('horen') en om ze het ouder worden te laten voelen ('ervaren'). Deze bijeenkomst was belangrijk voor dit onderzoek, omdat deelnemers gevraagd worden naar hun woon- en leefwensen over twintig jaar. Tegen die tijd zullen de huidige deelnemers allemaal fysiek en cognitief verouderd zijn. De bijeenkomst geeft deelnemers inzicht in die effecten en schetst als het ware toekomstige scenario's. Vanaf middelbare leeftijd voelen mensen zich jonger dan ze zijn en naarmate ze ouder worden, wordt deze discrepantie alleen maar groter. Veel mensen voelen zich op oudere leeftijd dan ook een jaar of tien jonger dan ze daadwerkelijk zijn. Mensen willen wel oud worden, maar het niet zijn (Westerhof, z.j.). Mensen vinden het niet alleen lastig om zich in te denken hoe hun leven er over 20 jaar uitziet, ze willen het soms ook niet. De bijeenkomst was bedoeld als een confrontatie om mensen aan het denken te zetten.

De 'Horen en ervaren' bijeenkomst is een variant op het zogenaamde 'empathic design'. Die term wordt gebruikt voor ontwerpers die met hun eigen lichaam de fysieke ervaringen van anderen ervaren. Op die manier proberen ze producten en diensten te ontwikkelen die beter aansluiten bij de eindgebruikers (Thomas & McDonagh, 2013). In dit onderzoek is de ervaring bedoeld om de deelnemers inzicht te geven; in het begrijpen van anderen en in hun eigen mogelijke toekomst. Beoogd effect is dat ze dan beter in staat zijn om aan te geven wat ze in de toekomst belangrijk vinden en wat nodig is om dat te kunnen behouden.

3.2 Dataverzameling

De data zijn verzameld tijdens twee kwalitatieve interviews met iedere deelnemer. Alle interviews vonden bij de ouderen thuis of op hun werk plaats. Ongeveer een week voor het eerste interview hebben de deelnemers een informatiebrief en een toestemmingsformulier toegestuurd gekregen. Voorafgaand aan het gesprek heeft onderzoeker gevraagd of er nog vragen over het onderzoek zijn. Daarna is deelnemers gevraagd het toestemmingsformulier te ondertekenen. Alle interviews zijn met een voicerecorder opgenomen en daarna met Word getranscribeerd.

Het eerste interview, waarin gebruik is gemaakt van de ETP-methode duurde tussen de 30 en 60 minuten met een gemiddelde van 42 minuten. Het tweede half-gestructureerde interview duurde tussen de 15 en 60 minuten, met een gemiddelde van bijna 30 minuten. Tussen beide interviews in is een 'Horen en ervaren' bijeenkomst georganiseerd waarvoor de deelnemers zijn uitgenodigd.

3.2.1 Emotional touchpoints

Het doel van het eerste interview was om inzicht te krijgen in de, voor mensen belangrijke aspecten in hun huidige wonen en leven (deelvraag 1). Emotional touchpoints helpen mensen te laten zien waardoor ze emotioneel (gevoelens) of cognitief (diepe en blijvende herinneringen) geraakt worden (Scottish Health Council, 2014). Alle interviews hebben in twee weken tijd plaats gevonden. De gestelde startvraag is: 'Wat is belangrijk in uw leven en wonen in Genemuiden?'. De deelnemers hebben die vraag beantwoord door onderwerpen aan te geven die voor hen belangrijk zijn. Vervolgens is iedere deelnemer gevraagd over welke onderwerpen hij/zij verder zou willen praten. Per onderwerp is de deelnemer vervolgens gevraagd maximaal drie emoties uit het boek te kiezen en daarna te vertellen waarom hij/zij die koos.

Het transcript van het interview is per post naar de deelnemers toegestuurd. Dit toesturen had twee doelen: het verkrijgen van een akkoord op de uitwerking en het laten teruglezen van het gesprek door de deelnemer en zo in gang zetten van het denkproces. Na een week heeft de onderzoeker de deelnemer gebeld om te vragen of de uitwerking akkoord was.

3.2.2 Bijeenkomst 'Gezond ouder worden in Genemuiden': Horen en ervaren

Doel van de bijeenkomst was om mensen te informeren over de effecten van het ouder worden en ze dat ook te laten ervaren. Voor de bijeenkomst waren niet alleen de deelnemers aan dit onderzoek, maar ook Genemuidense deelnemers aan het onderzoek 'Gezond ouder worden' van LASA van het VUmc uitgenodigd. Reden hiervoor was dat doordat de groep groter wordt mensen ook niet van elkaar weten aan welk onderzoek ze meedoen. Dat helpt in het waarborgen van de anonimiteit. Ook is er een bericht gemaakt en op de Facebookpagina van de gemeente Zwartewaterland geplaatst. Daarin is de bijeenkomst aangekondigd en zijn inwoners van Genemuiden die geïnteresseerd zijn uitgenodigd.

De deelnemers zijn in de uitnodiging gestimuleerd om hun partner of iemand anders mee te nemen naar de bijeenkomst, zodat ze op die manier ook na de bijeenkomst over het onderwerp door kunnen praten met iemand die erbij is geweest. Achttendertig ouderen uit Genemuiden waren aanwezig bij de bijeenkomst. Van de tien deelnemers aan dit onderzoek waren zeven aanwezig. De overige drie deelnemers hadden zich afgemeld, omdat ze verhinderd waren.

Het 'horen' is verzorgd door prof. Dorly Deeg en door mevrouw Anja Herskamp van de gemeente Zwartewaterland. Professor Deeg informeerde deelnemers over ouder worden aan de hand van onderzoeksresultaten van LASA. Mevrouw Herskamp ging als beleidsadviseur wonen met de ouderen in gesprek over wonen in Genemuiden en de blijvers lening. Daarna hebben deelnemers in drie groepen ervaren hoe het kan zijn om ouder te worden. Groep 1 kon lichamelijke veroudering (afnemende spierkracht en afnemend gevoel in vingertoppen en verminderde beweeglijkheid gewrichten) ervaren. Groep 2 heeft dementie en tremor ervaren en groep 3 afnemend zicht. Voor het ervaren is in alle groepen gebruik gemaakt van (delen van) het ouderdomssimulatiepak GERT. Dit pak is gemaakt als

instrument om te zorgen voor meer gevoel/empathie voor de wereld van de oudere eindgebruiker bij de ontwerper/zorgverlener. Het pak helpt om bewust te worden en te ervaren hoe het is om te leven met beperkingen in je bewegingsapparaat, evenwicht, gehoor en gezichtsvermogen (Moll, 2017). De 'Horen en ervaren' bijeenkomst gaf deelnemers zicht op hun eigen mogelijke toekomstscenario's.

3.2.3 Half-gestructureerd interview

Het doel van het tweede, half-gestructureerde, interview was:

- Terugkijken op de 'Horen en ervaren' bijeenkomst, en
- Nagaan welke door deelnemers als belangrijk aangegeven zaken ze willen behouden in de toekomst en wat daarvoor nodig is.

De topiclijst voor de interviews is gemaakt aan de hand van de onderzoeksvraag, het theoretisch kader en de uitkomsten van de eerste stap van de dataverzameling. Startpunt van het tweede interview waren de thema's die door de deelnemer in de eerste ronde naar voren zijn gebracht. Nieuwe thema's en inzichten die tijdens het onderzoek zijn verkregen zijn toegevoegd aan het vervolg van het onderzoek. Door gebruik te maken van de topiclijst is het onderwerp van het tweede interview afgebakend. Uitgangspunt bleef de onderzoeksvraag van dit onderzoek. Op deze manier is voorkomen dat belangrijke punten voor de beantwoording van de onderzoeksvraag over het hoofd zijn gezien (Verhoeven, 2016).

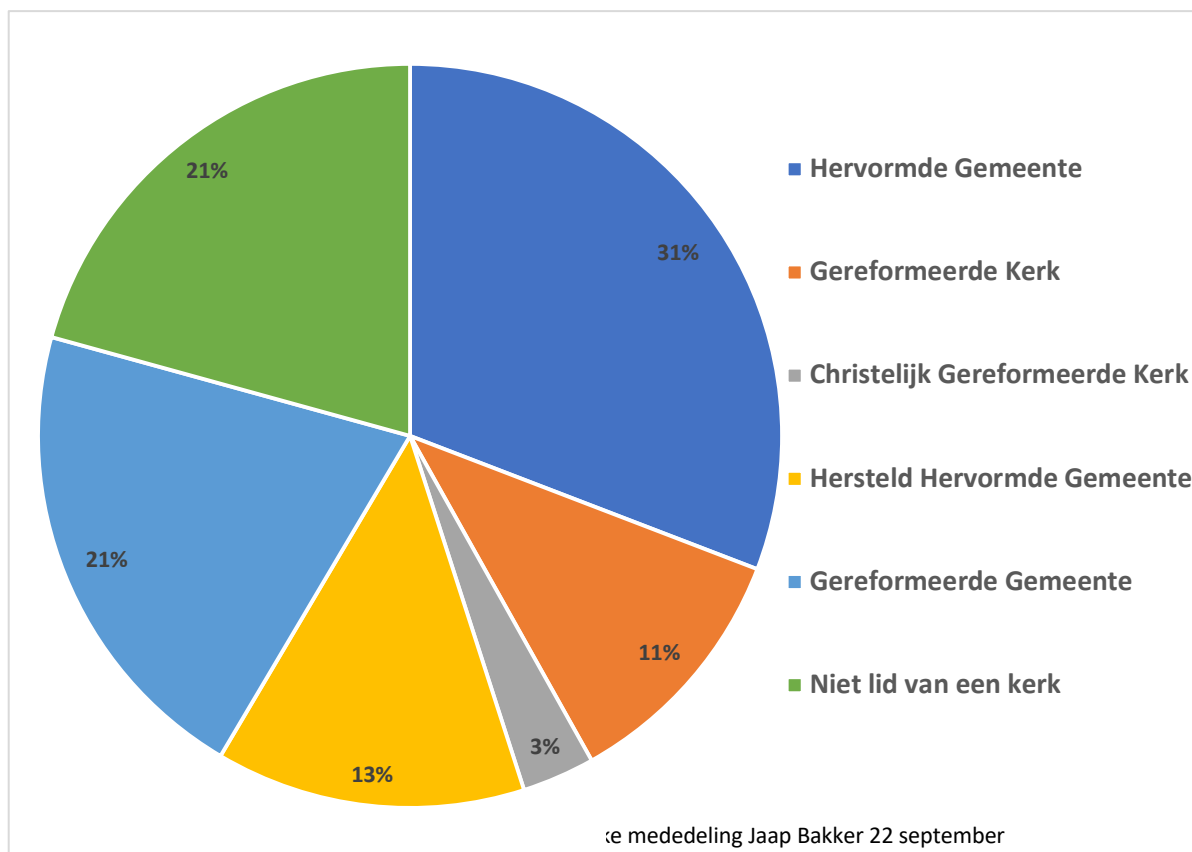
De interviews zijn kort na de bijeenkomst gehouden, zodat mensen de ervaring mee konden nemen naar het interview. Alle interviews zijn tussen de 7 en 12 dagen na de bijeenkomst gehouden. Deelnemers zijn gevraagd een partner of familielid mee te nemen naar de bijeenkomst. Idee hierachter was dat deelnemers op die manier ook na de bijeenkomst verder kunnen praten met iemand die ook aanwezig is geweest.

3.3 Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit alle inwoners van Genemuiden tussen de 59 en 67 jaar oud. Uit deze populatie is doelgericht een steekproef getrokken waarin bepaalde subgroepen uit de populatie zijn opgenomen om grote variatie te creëren tussen wijk, gezindte en geslacht (Baarda & De Goede, 2006). Uiteindelijk waren er tien deelnemers aan het onderzoek (zie paragraaf 4.1). Doel was om inzicht te geven in hoe zij zichzelf over 20 jaar zien wonen en leven. Voor de selectie van deelnemers is Genemuiden in zes wijken ingedeeld: Achter 't Tag, Greente, Genemuiden-kern, Binnenlanden-West, Genemuiden Noord-Oost en de Vogelbuurt. Deze zes wijken zijn gebaseerd op de leeftijd van de bebouwing in de verschillende delen. Belangrijkste argument daarvoor was dat type en leeftijd van de bebouwing van invloed is op de mogelijkheden om langer thuis kunnen blijven wonen (BNA Onderzoek, 2016).

Onderzoek laat zien dat religie een grote rol speelt in het leven van inwoners van de gemeente Zwartewaterland (Schmeets, 2016). In Genemuiden zijn vijf protestantse kerkgenootschappen actief. Van alle mensen die wonen in Genemuiden is bijna 80 procent lid van een kerk.

Afbeelding 3 Kerklidmaatschap in Genemuiden op 1 januari 2017

3.4 Data-analyse

De via de interviews verkregen data zijn geanalyseerd op een open manier, de zogenaamde grounded theory. Dat houdt in dat de theorie zich ontwikkelt tijdens het onderzoek en opgebouwd wordt ('grounded') uit de verzamelde data (Strauss & Corbin, 1994). Voor dit onderzoek betekende dat een constante afwisseling tussen dataverzameling en data-analyse. De tijdens de eerste ronde verzamelde data hebben geleid tot een nieuw theoretisch framework, zoals beschreven in hoofdstuk 2.

De via de emotional touchpoints verzamelde data zijn op verschillende manieren geanalyseerd. Het programma QDA Miner is gebruikt om relevante fragmenten uit de getranscribeerde interviews te selecteren en markeren. Aan elk fragment zijn een of meer codes toegekend. Het resultaat van deze stap was een lijst met codes. Daarna is axiaal gecodeerd om te achterhalen welke categorieën belangrijk zijn en hun betekenis te beschrijven (Boeije, 2016). In deze stap zijn ook codes samengevoegd. In de laatste stap is gekeken naar verbanden tussen codes.

Een eerste transcript is ook door een aantal collega-studenten gecodeerd. Dit is gedaan om te kijken of er grote verschillen in de manier van coderen zaten. De hierdoor opgedane inzichten zijn gebruikt voor de codering van de andere transcripten.

Verder hebben onderzoeker en co-onderzoeker Jaap Bakker de codelijst en de transcripten in een gezamenlijke sessie besproken. Tot slot zijn de transcripten samen met professionals van de provincie Overijssel, het zorgkantoor Zilveren Kruis Achmea en de gemeente Zwartewaterland geanalyseerd. In deze sessie zijn alle thema's die door deelnemers naar voren zijn gebracht gerubriceerd en daarna zijn de getranscribeerde interviews op drie thema's nader geanalyseerd. Dit waren: familie-vrienden, buurt fysiek en mantelzorg.

QDA Miner is ook gebruikt voor de codering van de transcripten van de half-gestructureerde interviews. Ook deze transcripten zijn samen met co-onderzoeker Jaap Bakker besproken.

3.5 Validiteit en betrouwbaarheid

Met validiteit van dit onderzoek wordt bedoeld dat de gebruikte instrumenten ook werkelijk meten wat de onderzoekers zeggen/denken te meten (De Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2016). De instrumenten in dit onderzoek zijn gekozen, omdat de onderzoeker denkt dat ze een bijdrage leveren aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Hierop is feedback gevraagd aan mensen van het methodologieloket op hogeschool Windesheim en aan co-referent Sandra Suijkerbuijk.

De betrouwbaarheid van het onderzoek geeft aan in hoeverre het onderzoek vrij is van toevallige fouten (Boeije, 2016). De betrouwbaarheid van dit onderzoek is verhoogd door de volgende maatregelen te nemen:

- Standaardisatie; zowel bij de emotional touchpoints als bij de half-gestructureerde interviews is gewerkt met een vaste startvraag respectievelijk topiclijst. Ook is voor de start van de dataverzameling het interview bij een testpersoon uitgevoerd.
- Peer feedback; door de samenwerking met de co-onderzoeker uit de doelgroep en met professionals heeft de analyse door meerdere personen plaatsgevonden. Daarnaast heeft zowel de critical friend vanuit de opleiding als de co-referent meegelezen in de resultaten.
- Onderzoeker heeft een digitaal logboek bijgehouden, waarin de onderzoekshandelingen verantwoord zijn.
- De uitkomsten van de emotional touchpoints zijn ter goedkeuring voorgelegd aan deelnemers, voordat het volgende instrument ingezet is. Respondenten konden dus fouten in de verzamelde data aangeven.
- Doordat na de emotional touchpoints een half-gestructureerd interview plaats heeft gevonden, is er sprake van triangulatie. De verkregen resultaten zijn met een andere methode gecontroleerd.

3.6 Ethische aspecten

Om dit onderzoek ethisch verantwoord uit te voeren zijn een aantal maatregelen genomen. Zo is gebruik gemaakt van een informed consent/toestemmingsformulier en zijn mensen voor hun deelname schriftelijk en mondeling volledig en juist geïnformeerd over het onderzoek. Verder is tijdens het hele onderzoek de vertrouwelijkheid bewaakt. Om te voorkomen dat de verkregen data te herleiden zijn naar de individuele deelnemers, is gebruik gemaakt van nummers in plaats van namen. Genemuiden is een kleine gemeenschap. Om de privacy te kunnen blijven waarborgen, zijn er daarom meer mensen dan alleen de deelnemers aan dit onderzoek uitgenodigd voor de 'Horen en ervaren' bijeenkomst. Op die manier is voor mensen niet direct zichtbaar wie er aan dit onderzoek mee hebben gedaan.

Co-creatie stond centraal in dit onderzoek. Dat betekende dat deelnemers niet pas achteraf resultaten teruggekoppeld kregen. Deze terugkoppeling was wezenlijk onderdeel van de methode en heeft tussentijds plaatsgevonden. Op die manier werkten onderzoeker en deelnemer samen verder op basis van eerdere uitkomsten/thema's.

Hoofdstuk 4 Resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van dit onderzoek. Paragraaf 4.1 gaat over de deelnemers aan dit onderzoek. Daarna volgen de resultaten. Deze zijn in drie delen beschreven. In het eerste deel (§4.2) staat centraal wat deelnemers nu belangrijk vinden en over 20 jaar belangrijk denken te vinden in het leven en wonen in Genemuiden. Het tweede deel (§4.3) omschrijft wat er volgens deelnemers nodig is om over twintig jaar de belangrijke dingen in hun leven te kunnen behouden. Het derde deel (§4.4) bevat ervaringen/inzichten van de deelnemers met de 'Horen en ervaren' bijeenkomst.

4.1 Deelnemers onderzoek

Tien mensen tussen de 59 en 67 jaar hebben aan dit onderzoek meegewerkt, waarvan zes vrouwen en vier mannen. De eerste twee deelnemers aan het onderzoek zijn geworven op basis van gemakkelijke bereikbaarheid. De co-onderzoeker, die zelf in Genemuiden woont, heeft de andere acht deelnemers benaderd om mee te doen.

Wanneer uit dit eerste contact bleek dat iemand interesse had, is een informatiebrief uitgedeeld of toegestuurd. Een paar dagen daarna heeft de onderzoeker telefonisch contact opgenomen om te vragen of de betreffende persoon mee wilde doen aan dit onderzoek. Na toesturen van de informatie heeft één potentiële deelnemer van deelname afgezien.

In tabel 2 staan de leeftijd, het geslacht en een aantal andere kenmerken van de deelnemers aan het onderzoek vermeld.

Tabel 2 Kenmerken deelnemers onderzoek

	Geslacht	Leeftijd	Kenmerken
Deelnemer 1	V	60	Meerpersoonshuishouden, kinderen dichtbij, kerkelijk, creatief, 0.2fte werk
Deelnemer 2	V	59	Tweepersoonshuishouden, kinderen dichtbij, kerkelijk, sociaal betrokken, 0.5fte werk, ervaring met mantelzorg
Deelnemer 3	V	61	Tweepersoonshuishouden, kinderen, kerkelijk, begaan met mensen om zich heen, 0.15fte werk
Deelnemer 4	M	66	Meerpersoonshuishouden, kinderen dichtbij, kerkelijk, gastvrij-vriendelijk, 2 jaar geleden gedwongen gestopt met werken, chronisch ziek
Deelnemer 5	M	63	Tweepersoonshuishouden, geen kinderen, niet-kerkelijk, levensgenieter, mantelzorger
Deelnemer 6	M	64	Tweepersoonshuishouden, kinderen dichtbij, niet-kerkelijk, net jaar gepensioneerd
Deelnemer 7	V	59	Meerpersoonshuishouden, kinderen dichtbij, kerkelijk, actieve vrijwilliger, 0.2fte werk, ervaring met mantelzorg
Deelnemer 8	V	61	Meerpersoonshuishouden, kinderen dichtbij, kerkelijk, geen werk buitenshuis, hartelijk gezinsmens en mantelzorger
Deelnemer 9	M	62	Tweepersoonshuishouden, kinderen ver weg, kerkelijk, fulltimebaan, verenigingsman
Deelnemer 10	V	64	Tweepersoonshuishouden, kinderen iets verder weg, 0.1fte werk, kerkelijk, vriendelijk en sociaal betrokken, mantelzorger

De deelnemers wonen verspreid over de verschillende wijken in Genemuiden. Er hebben mensen meegedaan die lid van een kerkgenootschap zijn en mensen die dat niet zijn. Onder de kerkelijke deelnemers zijn de vier grootste kerkgenootschappen vertegenwoordigd. Zowel bij de spreiding over de wijken als over de kerkgenootschappen is geprobeerd om tot een zo evenredig mogelijke afspiegeling te komen. Dat betekent dat er meer deelnemers zijn van grotere kerkgenootschappen en vanuit wijken waar meer mensen in de leeftijdsgroep 59-67 jaar wonen. Deelnemers waren afkomstig uit de volgende wijken: Achter 't Tag (3x), Genemuiden Noord-Oost (1x), Genemuiden-kern (1x), Vogelbuurt (2x), Greente (1x) en Binnenlanden-West (2x).

4.2 Belangrijk in het wonen en leven in Genemuiden: nu en over 20 jaar

Alle deelnemers hebben in de eerste ronde dataverzameling antwoord gegeven op de vraag 'Wat is voor u belangrijk in het wonen en leven in Genemuiden?'. De twaalf door deelnemers genoemde thema's op deze startvraag staan in tabel 3.

Tabel 3 Belangrijke thema's in het wonen en leven in Genemuiden

Kerk-geloof	Vrije tijd
Waarden	Gezondheid
Familie-vrienden	Thuisgevoel-roots
Mantelzorg	Fysieke leefomgeving-openbare ruimte
Voorzieningen	Werk
Sociale omgeving	Woning

Vervolgens lieten deelnemers via emotional touchpoints zien waardoor ze emotioneel (gevoelens) of cognitief (diepe en blijvende herinneringen) geraakt worden. De emotional touchpoints gaven rijkere data en meer thema's. Ter illustratie hiervan staat hieronder een voorbeeld.

Een deelnemer gaf op de startvraag, wat is voor u belangrijk in het wonen en leven in Genemuiden, vier thema's aan: werk dichtbij, gezondheid, vrienden-kennissen-verenigingsleven en relatie. Door het gesprek verder te voeren met de emotional touchpoints gebeurden er twee dingen:

- Het werd duidelijk wat deze thema's belangrijk maakt voor deze deelnemer;
- Deelnemer bracht andere thema's naar voren, die voor hem ook belangrijk blijken te zijn (thuisgevoel-roots, mantelzorg en de woning). Deze thema's werden vanuit deelnemers onbewuste naar het bewuste gehaald door toepassing van de emotional touchpoints.

In de tweede ronde dataverzameling is met de deelnemers gekeken welke thema's over twintig jaar van belang voor hen zijn. Deelnemers gaven aan dat de meeste thema's die nu belangrijk voor hen zijn, dat ook over twintig jaar zijn. Een aantal thema's denken deelnemers in de toekomst niet meer belangrijk te vinden. Dit zijn: werk, vrije tijd en het geven van mantelzorg. Sommige thema's zijn ook van toenemend belang, omdat meer deelnemers ze belangrijk gaan vinden of omdat de deelnemers die het belangrijk vonden nog meer waarde aan dit thema hechten. Dan gaat het om: persoonlijke relaties om

eenzaamheid te voorkomen, gezondheid, autonomie, inkomen, bereikbare voorzieningen en voldoende parkeerruimte.

De resultaten staan in tabel 4. Daarbij zijn de eerste twee kolommen ('factor' en 'aspect') afkomstig uit het op basis van de data geformuleerde theoretisch kader (zie hoofdstuk 2). De thema's die volgens deelnemers minder belangrijker worden zijn met een — aangegeven en de thema's die belangrijker worden met een +. De overige thema's zijn zowel nu als over twintig jaar voor deelnemers van belang.

Tabel 4 Belangrijke aspecten en thema's voor wonen en leven in Genemuiden

Factor	Aspect	Thema	Toekomstig belang
Onafhankelijkheid	Persoonlijke ontwikkeling	-	
	Zelfbeschikking	Geloof-kerk	
		Waarden	
		Autonomie	+
Sociale participatie	Persoonlijke relaties	Familie-vrienden	+
		Buurt sociaal	+
		Vrije tijd	—
		Mantelzorg	
	Sociale integratie	Sociale omgeving	
		Thuisgevoel-roots	
	Rechten	-	
Welbevinden	Gezondheid (lichamelijk en geestelijk)	Gezondheid	+
	Materieel	Werk	—
		Inkomen	+
Huisvesting	Woning	Woning	
Fysieke leefomgeving	Buitenruimte en openbare gebouwen	Buurt fysiek	
		Voorzieningen	+
		Afstand	
		Winkelaanbod	
		Organisaties	
		Zorgvoorzieningen	
Bereikbaarheid	Mobiliteit en infrastructuur	Eigen vervoer	+
		Openbaar vervoer	
Informatievoorziening	Communicatie en informatie	-	

In de volgende paragrafen zijn de uitkomsten per aspect toegelicht.

Onafhankelijkheid: Zelfbeschikking

Zelfbeschikking gaat over keuzes (kunnen) maken in je leven en doelen en persoonlijke waarden. Het onderzoek laat zien dat de thema's kerk-geloof, waarden en autonomie belangrijk zijn voor deelnemers. Van de tien deelnemers aan het onderzoek zijn er acht lid

van een kerkgenootschap in Genemuiden. Drie deelnemers geven aan dat de kerk, het geloof, heel belangrijk is in het leven en wonen in Genemuiden. Het geloof is voor hen de basis in het leven. Het geloof en de kerkgemeenschap geeft steun:

“We gaan natuurlijk naar de kerk toe en dat is eigenlijk het allergrootste. Waar je gelukkig met al je problemen naartoe kunt. Als ik dat niet had, dan kon ik deze dingen [en wijst om zich heen] niet aan.

Deelnemer 7, vrouw 59 jaar

Vier deelnemers geven aan dat kerkbezoek voor hen belangrijk is. Niet alleen voor het geloof, maar ook omdat als je niet gaat, je de sociale contacten mist.

Uit de interviews komen twee waarden naar voren: respect voor elkaar en het naar elkaar omzien/iets voor een ander doen. Twee respondenten noemden het thema respect. Eén iemand gaf aan geen verschil te maken tussen kerkse en onkerkse mensen. De andere respondent gaf juist aan een gebrek aan respect voor niet-gelovigen te ervaren in Genemuiden. Vier deelnemers gaven aan de waarde naar elkaar omzien/iets voor een ander doen belangrijk te vinden. Dit waren alle vier vrouwen.

De helft van de deelnemers gaf aan autonomie, het doen zoals ik het wil en het jezelf kunnen zijn, belangrijk te vinden. Over twintig jaar vinden zes van de tien deelnemers autonomie van belang.

Sociale participatie: Persoonlijke relaties

Bij het aspect persoonlijke relaties zijn door deelnemers de thema's familie-vrienden, de buurt sociaal gezien, vrije tijd en mantelzorg als belangrijk aangemerkt.

Negen van de tien deelnemers geven aan dat mensen om hen heen belangrijk voor hen zijn. Het meest genoemd is de familie (zes keer). Daarvan geven drie mensen familie én vrienden aan. Slechts één deelnemer noemde alleen vrienden en familie helemaal niet. De familie is belangrijk, omdat er sprake is van een bloedband (drie deelnemers), ze zowel praktische als emotionele steun geven (acht deelnemers) en de familie gezelligheid geeft (vier deelnemers). Zeven deelnemers geven aan dat het belangrijk is dat de kinderen dichtbij wonen, slechts drie dat hun (schoon)ouder(s) dichtbij wonen. De relatie met broers en zussen is door vijf deelnemers genoemd. Het belang van familie-vrienden is door drie deelnemers belangrijker over twintig jaar. Zij geven aan dat dan meer mensen om hen heen weggevallen zullen zijn. Ze vinden aanspraak en mensen om zich heen van belang en willen voorkomen dat ze vereenzamen.

Naast steun en gezelligheid van familie en vrienden geven deelnemers aan dat ook in de buurt belangrijk te vinden. Vier deelnemers ervaren praktische steun, waarvan twee deelnemers ook emotionele steun. Gezelligheid, het goed met elkaar kunnen vinden is door de helft van de deelnemers genoemd. Vier deelnemers gaven aan het belangrijk te vinden dat er leeftijdsgenoten in de buurt wonen, omdat de kloof anders te groot is. Zoals een deelnemer het verwoordt:

“Ze zijn allemaal veel jonger. Ik ben één keer gegaan naar de overkant. Die wilden ook weleens gewoon een gezellige avond met mannen erbij. Kom je dan? Nee, daar pas ik niet tussen. Toch komen. Ik heb het gedaan, maar een volgende keer weiger ik. Die kloof is gewoon te groot.

Deelnemer 2, vrouw 59 jaar

Deelnemers keken heel verschillend naar hun buurt over twintig jaar. Drie deelnemers gaven nadrukkelijk aan jonge mensen om zich heen te willen hebben. Eén deelnemer maakte het niet zoveel uit of hij met leeftijdsgenoten of juist ook jongere mensen om zich heen woonde. Vier deelnemers wilden juist beslist in de buurt van leeftijdsgenoten wonen.

Vrije tijd is als belangrijk thema door vier deelnemers genoemd. Opvallend is dat dit de deelnemende mannen waren. Twee van de mannen geven aan dat de hobby of het vrijwilligerswerk, belangrijk is voor de sociale contacten. Over twintig jaar schatten ze in dat het uitoefenen van de huidige hobby niet meer aan de orde is, omdat het ook fysiek niet meer kan.

Mantelzorg is slechts door één deelnemer bij de startvraag als belangrijk aangemerkt. In het vervolgesprek met de emotional touchpoints is mantelzorg in negen van de tien gesprekken door deelnemers naar voren gebracht. Het ging daarbij bij zeven deelnemers om eigen ervaringen als mantelzorger. De toekomstige verwachtingen van mantelzorg werden ook door zeven deelnemers genoemd. Zes van de zeven deelnemers die de toekomst van de mantelzorg naar voren brachten, brachten ook de eigen ervaring met het geven van mantelzorg naar voren. Voor hen is de mantelzorg, die ze geven, onvoorwaardelijk, iets wat je gewoon doet. Naar de toekomst zien deelnemers dit veranderen. Deelnemers vragen zich af of kinderen die mantelzorg nog wel willen en kunnen geven? En willen deelnemers dat zelf wel? Hierover waren de meningen verdeeld. Ongeveer de helft van de deelnemers die mantelzorg naar voren bracht, denkt dat de kinderen het in de toekomst niet willen of niet kunnen geven:

“Ik denk niet dat de kinderen dat straks voor mij doen, zij zijn van een andere generatie.

Deelnemer 2, vrouw 59 jaar

Anderen schatten in dat de kinderen het wel zouden willen, maar weten niet of ze het als ouder van hun kinderen willen vragen. Dat heeft te maken met de eigen gezinnen van kinderen en met (schoon)dochters die nu ook allemaal werken.

“Ik weet wel de kinderen zullen het misschien wel willen, maar het is een hele opgaaf hoor. Dat is wel zwaar, het is niet voor één dag, het is voor altijd. Ik denk weleens, ze hebben allemaal gezinnen, dan kan dat niet.

Deelnemer 4, man 66 jaar

[Sociale participatie: Sociale integratie](#)

Bij sociale integratie gaat het om de mate van harmonie tussen mensen in een samenleving. In dit onderzoek kwamen twee onderliggende aspecten naar voren: de sociale omgeving en het thuisgevoel-roots. Zes deelnemers gaven aan de sociale omgeving belangrijk te vinden. Als sociale aspecten van de (kleine) gemeenschap in Genemuiden zijn sociale controle, trots en emotionele steun genoemd. Deelnemers geven aan dat de voordelen van de sociale controle voor hen opwegen tegen de nadelen. Kanttekening daarbij is dat mensen die dat niet zo ervaren vaak al eerder in hun leven naar buiten Genemuiden verhuisd zijn. Trots zijn deelnemers op de hun stad en de inzet van de mensen.

“En stiekem ben ik ook wel een beetje trots op Gaellemunigers, het zijn keiharde werkers. Dat voel je ook onder mekaar. Stiekem ben ik daar best wel een beetje wijs mee.

De helft van de deelnemers is zeer content met de emotionele steun die de gemeenschap hen geeft.

“Door alles wat we zelf meegemaakt hebben in ons leven, ben ik nog weleens afhankelijk geweest van anderen. Het heeft me verwonderd hoeveel liefde er dan is. Dat mensen hier als er echt wat is, elkaar weten te vinden. Het heeft me echt steun gegeven.

Deelnemer 8, vrouw 61 jaar

Vijf deelnemers vinden het gevoel ‘thuis’ te zijn in Genemuiden en het hebben van ‘roots’ in de stad belangrijk. Die ‘roots’ en de nabijheid van familie versterken de kerngebondenheid. Het is voor acht van de tien deelnemers ondenkbaar om buiten Genemuiden te gaan wonen. De andere twee willen eigenlijk alleen buiten Genemuiden verhuizen als er te weinig geschikte woonruimte in Genemuiden is of verhuizing mantelzorg door kinderen die buiten Genemuiden wonen makkelijker zou maken.

Welbevinden: Gezondheid

Bij de startvraag geven twee deelnemers aan een goede gezondheid belangrijk te vinden in het wonen en leven in Genemuiden. In het vervolgesprek met de emotional touchpoints hebben nog twee andere deelnemers gezondheid naar voren gebracht. Deze deelnemers geven aan tevreden te zijn over hun huidige gezondheid, maar onzeker te zijn over de toekomst.

“Wat gaat de tijd doen, hoe fit blijf je. Ben je dan hulp nodig, ik weet het niet.

Deelnemer 9, man 62 jaar

Twee van deze vijf deelnemers geven aan dat gezondheid over twintig jaar van nog groter belang is. Na het bezoeken van de ‘Horen en ervaren’ bijeenkomst gaven totaal zeven deelnemers aan dat gezondheid belangrijk is. De drie deelnemers die gezondheid in het tweede interview als nieuw belangrijk onderwerp noemden, waren allemaal naar de bijeenkomst geweest.

Welbevinden: Materieel

Bij materieel welbevinden gaat het om de aspecten werk en inkomen. Drie deelnemers gaven aan dat het op dit moment belangrijk is dat het werk van henzelf of hun partner dichtbij, namelijk in Genemuiden, is. Deze drie deelnemers gaven ook aan dat de sociale contacten vanuit hun werk belangrijk zijn. Over twintig jaar vindt geen van de deelnemers werk nog belangrijk.

Inkomen is door geen enkele deelnemer als belangrijk naar voren gebracht. In het gesprek met de emotional touchpoints gaf één deelnemer de beperkte financiële armslag naar voren. Vier deelnemers geven aan dat inkomen over twintig jaar wel belangrijk is om zorg in te kunnen kopen als dat nodig is.

Huisvesting: Woning

Drie mensen gaven aan dat op dit moment de woning belangrijk is voor het wonen en leven in Genemuiden. Tijdens het interview met de emotional touchpoints brachten acht deelnemers de woning als belangrijk aspect naar voren. Daarbij zijn de volgende onderwerpen door deelnemers genoemd: de ruimte in de huidige woning (7x), de wens van

een gelijkvloerse woning (5x), zorg over het toekomstige onderhoud van woning en tuin (4x), de betaalbaarheid van een nieuwe woning (3x) en de aanpasbaarheid van de huidige woning (2x).

Over twintig jaar zien deelnemers zich allemaal het liefste nog zelfstandig wonen. Ze gaven wel aan dat dat afhankelijk is van de (geestelijke) gezondheid en van of ze nog samen zijn met hun partner. Drie deelnemers gaven aan zichzelf wel zelfstandig te zien wonen zonder zorgindicatie bij De Meente. Als belangrijke reden hiervoor geven ze het om zich heen hebben van leeftijdsgenoten. Voor een van deze drie deelnemers zou een mantelzorgwoning ook een optie zijn.

“Kijk, dan heb je toch allemaal mensen van dezelfde leeftijd om je heen. Je kent mekaar, dingen van vroeger daar kan je dan over praten. Dat vind ik belangrijk.

Deelnemer 1, vrouw 60 jaar

Zeven deelnemers willen niet zelfstandig in de buurt van De Meente wonen. Zij gaven aan bij voorkeur in hun huidige woning te blijven wonen of te verhuizen naar een kleinere gelijkvloerse woning. Vier van de zeven vinden ook een tuintje belangrijk. Deelnemers associëren gemak met een gelijkvloerse woning. Drie deelnemers gaven aan dat comfort voor hen ook belangrijk is in de woning. Comfort omschreven ze als een huis wat lekker zit, waar je het naar de zin hebt en waar het gezellig en warm is.

Vier deelnemers maakten zich zorgen dat er onvoldoende gelijkvloerse woningen beschikbaar zijn en komen in Genemuiden of dat ze op de verkeerde plek (ver van de voorzieningen) gebouwd worden.

Fysieke leefomgeving: Buitenruimte en openbare gebouwen

Vier deelnemers noemden onderwerpen, die te maken hebben met de fysieke leefomgeving waarin ze wonen. Dan gaat het om wonen in een mooie groene rustige omgeving, de vlakheid van de stoep en geluidsoverlast. De toegang tot openbare gebouwen is door geen enkele deelnemer als belangrijk aangemerkt.

Fysieke leefomgeving: Voorzieningen

Zeven deelnemers gaven aan dat voorzieningen belangrijk zijn. De afstand tot de voorzieningen is door zes deelnemers als belangrijk onderwerp genoemd.

“Als je hier zo woont of straks op het nieuwe [Tag-West, waar nu seniorenwoningen gebouwd worden] is de afstand wel groot. Want je moet helemaal, ik rijd ook geen auto, Genemuiden door om bij de supermarkten te komen.

Deelnemer 1, vrouw 60 jaar

Wat daarbij dus ook meespeelt is dat iemand geen rijbewijs heeft. In dit onderzoek waren dat twee van de tien deelnemers, beide vrouwen.

Drie deelnemers noemden het totale winkelaanbod in Genemuiden en de diversiteit erin als belangrijk onderwerp. De meer algemene voorziening als een bank en gemeentehuis werd door één deelnemer genoemd. Tot slot zijn zorgvoorzieningen door vijf deelnemers als belangrijk onderwerp benoemd; de dokter, de aanwezigheid van een verzorgingshuis in Genemuiden, van thuiszorg en van een zorgkamer, een plek waar iemand tijdelijk kan verblijven. Over de zorgkamer zegt een deelnemer:

“Mijn tante was van het voorjaar gevallen in de douche. Ze heeft toen een week in het ziekenhuis gelegen. Toen kon ze een aantal weken in een kamertje in het bejaardencentrum hier terecht, een zorgkamer. En toen weer naar huis. Die tijd in de zorgkamer was fantastisch, ze kwam weer een beetje op krachten enzo. Een geweldige oplossing. Eerst zeiden ze in het ziekenhuis dat er alleen plek was in Heerde of Zwolle. Dan zou ze daar heen moeten, wat een ellende”

Deelnemer 5, man 63 jaar

Deelnemers gaven aan de bereikbaarheid van de voorzieningen over twintig jaar ook nog erg belangrijk te vinden.

Bereikbaarheid: Mobiliteit en infrastructuur

Bij mobiliteit en infrastructuur gaat het erom dat mensen van A naar B kunnen komen. Drie deelnemers gaven aan dit thema belangrijk te vinden voor het wonen en leven in Genemuiden. Aspecten die daarbij genoemd zijn:

- Fiets- en wandelpaden in de buurt
- Openbaar vervoer (“bussen rijden hier bijna niet”, deelnemer 6 en “in de week, de schoolbussen wel, maar die zijn dan ook vol”, deelnemer 1);
- Eigen vervoer en het belang van voldoende parkeerruimte (“Dat parkeren met auto’s wordt een steeds groter probleem vind ik. Als er nog meer auto’s komen, hoe moet het dan? Dat is denk ik met de tijd [als ik ouder word] wel belangrijk.”, deelnemer 4).

Twee deelnemers gaven aan dat beschikbare parkeerruimte over twintig jaar nog belangrijker is dan nu. Zij geven aan dat dit hun autonomie versterkt, doordat ze zelf ergens naartoe kunnen blijven gaan.

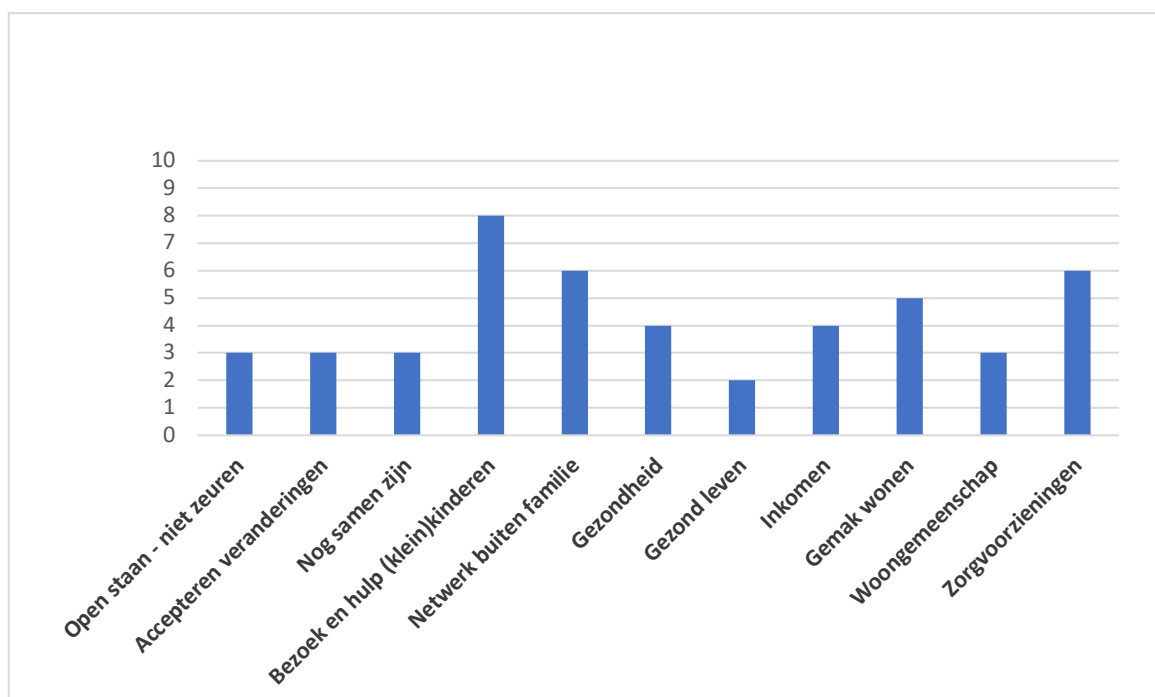
4.3 Wat is er nodig?

Het is duidelijk geworden wat voor deelnemers over twintig jaar belangrijk is in het wonen en leven. In de tweede ronde dataverzameling is ook samen met deelnemers gekeken naar wat er volgens hen nodig is om deze voor hen belangrijke dingen te kunnen behouden.

Zoals afbeelding 3 laat zien maakten deelnemers onderscheid tussen dingen die ze zelf kunnen doen en dingen die ze van anderen nodig denken te hebben. De dingen die deelnemers zelf kunnen doen, open staan voor anderen en niet zeuren, accepteren van veranderingen en gezond leven zijn allemaal door twee deelnemers genoemd.

Het meest genoemd door deelnemers is hulp en bezoek van (klein)kinderen, gevolgd door het netwerk buiten de familie en zorgvoorzieningen. Bij de zorgvoorzieningen noemden deelnemers de aanwezigheid van voldoende mensen die in de zorg willen werken, zorg die thuis geleverd kan worden en, als echt intensieve zorg nodig is, een huis waar dat geleverd wordt.

Afbeelding 4 Wat deelnemers over twintig jaar denken nodig te hebben

Drie deelnemers koppelen hun behoefte aan sociale contacten rechtstreeks aan hun woonomgeving. Zij geven aan een woongemeenschap nodig denken te hebben om de belangrijke dingen in hun leven te kunnen blijven behouden.

4.4 Ervaringen en inzichten van deelnemers uit de 'Horen en ervaren' bijeenkomst

Van de tien deelnemers aan dit onderzoek, hebben zeven de 'Horen en ervaren' bijeenkomst bezocht. In de analyse van de interviews, die daarna zijn gehouden, vielen twee dingen op:

1. De drie mensen die niet aanwezig waren op de bijeenkomst noemden alle drie het onderwerp gezondheid niet als belangrijk thema voor de toekomst;
2. Twee van de drie mensen die niet aanwezig waren gaven aan het lastig te vinden om aan te geven wat er nodig is om de belangrijke dingen in hun leven te behouden. De zeven mensen die wel aanwezig waren konden allemaal een heel duidelijk beeld geven van wat ze nu denken straks nodig te (kunnen) hebben.

De zeven deelnemers die aanwezig waren op de bijeenkomst zijn gevraagd hoe ze terugkijken op de bijeenkomst. Daarbij kwamen de volgende zaken naar voren: positief en confronterend, het gevoel er samen voor te staan en nieuwe inzichten.

Positief en confronterend

Alle zeven deelnemers waren positief. De avond werd door hen gekarakteriseerd als nuttig, leerzaam en leuk om die ervaringen eens mee te maken.

“Ik heb er geen spijt van dat ik ben gegaan. Ik had eigenlijk ook kerk die avond, dus dat bezwaard je dan een beetje. Nee het is weleens goed dat je met de neus er even op gezet wordt.

Deelnemer 10, vrouw 64 jaar

Het aspect dat deelnemer 10 naar voren bracht, het confronterende, is door meer deelnemers als ervaring naar voren gebracht. Vijf deelnemers karakteriseerden de bijeenkomst op deze wijze. Het confronterende zat wel in verschillende aspecten:

- In de eigen leeftijd en de vooruitzichten qua veroudering;
- In dat sommige mensen geen kinderen hebben en wat dat voor hen betekent;
- Dat het zo kan voelen als je ouder bent, en
- In de verwachtingen van het beleid van de gemeente, die niet bleken te kloppen.

Het 'samen'-gevoel en nieuwe inzichten

Vier deelnemers gaven door de bijeenkomst het gevoel te hebben gekregen dat ze onderdeel van een grotere groep zijn, die allemaal met de aspecten van veroudering te maken krijgen. Dat gevoel is zowel positief als negatief door deelnemers ervaren.

“Toen ik binnenkwam en ik zag allemaal mensen van mijn leeftijd, toen dacht ik van nu hoor ik bij een categorie mensen waar ik eigenlijk nog niet bij zou willen horen. Toen dacht ik, zijn we op die weg. Ja, in die fase zitten we dus. Allemaal mensen van mijn leeftijd, waarmee ik hier op de kleuterschool gezeten heb.

Deelnemer 5, man 63 jaar

“Op die avond heb ik ook gelijkgestemde mensen ontmoet, allemaal een koopwoning, maar toch vooruitkijken. Wat gaan we doen, we gaan er eens over nadenken.

Deelnemer 9, man 62 jaar

Alle deelnemers gaven aan dat de bijeenkomst hen tot nieuwe inzichten heeft gebracht. Daarbij gaat het om:

- Voor zes deelnemers boden de ervaarsessies inzicht in hoe het is om ouder en op de een of andere manier beperkt te zijn. Dat inzicht betrekken deelnemers op zichzelf, maar ook op de mensen om zich heen die nu die leeftijd hebben. Deelnemers geven aan nu meer begrip te hebben voor de mensen in de vierde levensfase.
- Drie deelnemers gaven aan dat ze zich nu realiseren dat de woonomgeving voor ouderen en de beschikbaarheid van geschikte woningen een thema is waar de gemeente aan moet werken. Zij zijn van mening dat er nu eigenlijk te weinig door de gemeente gedaan wordt.
- Twee deelnemers zijn anders gaan kijken naar zichzelf en het begrip 'oud'. Zij geven aan dat ze eerder dachten dat ze met vijfenzestig jaar wel oud zouden zijn. De bijeenkomst heeft hen laten zien, dat dat helemaal niet zo hoeft te zijn.
- Tot slot gaven drie deelnemers aan dat de verhalen van andere deelnemers hen hebben laten zien hoe verschillend mensen kijken naar ouder worden en hoe uiteenlopend hun wensen zijn.

Hoofdstuk 5 Discussie en conclusie

In dit onderzoek is gekeken hoe huidige 59 tot 67-jarigen zichzelf over 20 jaar zien wonen en leven in Genemuiden. Dit hoofdstuk beschrijft de kritisch waardering van de methoden en resultaten van dit praktijkgerichte onderzoek in paragraaf 5.1. Daarna staan de conclusies van dit onderzoek in paragraaf 5.2.

5.1 Discussie

5.1.1 De gebruikte methoden

De uitdaging in dit onderzoek was om met mensen, die dat misschien helemaal niet willen of aangeven niet te kunnen, te kijken naar hun leven over twintig jaar. De keuze voor kwalitatief onderzoek met twee ronden dataverzameling met daartussen een 'Horen en ervaren' bijeenkomst heeft goed uitgepakt. De emotional touchpoints methode heeft inzicht gegeven in de thema's die mensen raken en die echt belangrijk zijn in hun wonen en leven. Ook uit ander onderzoek (Penny, 2015) is bekend dat het stellen van positieve vragen een positieve sfeer en een veilige plek om te reflecteren creëert. Dat was ook in dit onderzoek het geval. Een aantal deelnemers gaf de onderzoeker terug te schrikken van de eigen openheid in de interviews. Een andere deelnemer gaf bijvoorbeeld aan zich pas bij het teruglezen van het uitgewerkte interviews te realiseren hoe zeer een bepaalde gebeurtenis hem geraakt had en daardoor ook nu nog zijn manier van kijken bepaald.

Door te kiezen voor waarderend onderzoek is aangesloten bij juist die punten waar mensen energie van krijgen. Dat heeft ertoe geleid dat de resultaten laten zien welke thema's deze mensen belangrijk vinden. Het denken in wat kan, en een voorstelling maken van de gewenste situatie over twintig jaar, gaf mensen energie en motiveert hen om in beweging te komen in de richting van de door hen gewenste situatie. Tjepkema en Verheijen (2012) geven aan dat door het stellen van positieve vragen het gesprek generatiever wordt; het zet betrokkenen aan om samen verder actie te ondernemen. Dit is ook zichtbaar in de resultaten van dit onderzoek. Zo hebben alle deelnemers aangegeven graag betrokken te willen zijn bij eventuele vervolgacties die voortkomen uit dit onderzoek en zijn er ook een aantal deelnemers die zelf samen met anderen in gesprek gaan over hun eigen toekomst. Het samen onderzoeken wat er werkt in hun levens heeft dus iets in beweging gebracht.

De 'Horen en ervaren' bijeenkomst heeft deelnemers laten kennismaken met scenario's van de toekomst. Dit leverde deelnemers nieuwe ervaringen en inzichten op. Met deze bijeenkomst is de tweede ronde dataverzameling dus wellicht beïnvloed, maar in dit onderzoek was het juist de bedoeling om jongere ouderen aan het denken te zetten over hoe hun leven zou zijn als ze twintig jaar ouder zijn. De inzet van het half-gestructureerde interview, zorgde ervoor dat de data ook op een andere wijze verzameld zijn. Dit hielp de deelnemer die het benoemen van emoties lastig vond.

De samenwerking met co-onderzoeker Jaap Bakker heeft ervoor gezorgd dat het in korte tijd gelukt is om deelnemers met diverse kerkelijke en niet-kerkelijke achtergronden uit verschillende wijken te vinden.

Op één na zijn alle deelnemers in dit onderzoek eigenaar van hun huis. Achteraf gezien zou het wellicht goed geweest zijn om nog een aantal mensen die een huurwoning hebben in het onderzoek mee te laten doen. Uit het onderzoek 'Ouderen op de koopwoningmarkt' van

de provincie Overijssel en het Kadaster blijkt immers dat 31% van alle woningen in de gemeente Zwartewaterland huurwoningen zijn (persoonlijke mededeling Anja Herskamp, 13 september 2017). In Genemuiden woont 13% van de mensen tussen de 59 en 67 jaar in een huurwoning van Wetland Wonen. De leeftijdsgroep uit dit onderzoek woont dus relatief vaak in een koopwoning.

Verder was in het onderzoek geen van de deelnemers alleenwonend. Eén deelnemer in het onderzoek was wel alleenstaand, maar heeft nog een kind in huis.

De gekozen methode bepaalt ook het type uitkomsten van dit onderzoek. Dit onderzoek geeft een inkijkje in het leven van tien mensen in Genemuiden en is dus niet representatief voor alle 59 tot 67-jarigen in Genemuiden. Doordat deelnemers echter afkomstig zijn uit verschillende wijken, diverse achtergronden hebben en al dan niet lid van een kerkgenootschap zijn kunnen hun verhalen wel inzicht geven in Gaellemunigers uit deze leeftijdsgroep.

5.1.2 De inhoudelijke resultaten

Bij de analyse van de resultaten op de eerste deelvraag 'Wat is op dit moment belangrijk in het wonen en leven van huidige 59 tot 67-jarige inwoners van Genemuiden?' viel op dat deelnemers zowel thema's noemden die dicht bij hen zelf staan als thema's die meer met hun (fysieke) omgeving te maken hebben. Bijvoorbeeld, het thuisgevoel-roots, maar ook voorzieningen. Opvallend, omdat in onderzoek (Deeg & Braam, 1997) naar welke levensaspecten ouderen zelf van belang vinden andere aspecten uitgevraagd worden. In dat onderzoek werd namelijk gevraagd naar lichamelijke en geestelijke gezondheid, huisvesting, inkomen, huwelijk, gezin, vrienden en kennissen, geloof, en tijdsbesteding. Het verschil ontstaat wellicht doordat in dit onderzoek niet alleen gevraagd is naar wat belangrijk is in het leven, maar ook in het wonen.

Verder is de gebondenheid aan Genemuiden van alle deelnemers een opvallend resultaat. Die kerngebondenheid betreft de deelnemers zelf, maar is ook (deels) zichtbaar in de volgende generatie. Wanneer kinderen buiten Genemuiden wonen, ervaren ouders dat als ver weg ook al gaat het om een dorp verderop. Ondanks deze gebondenheid aan Genemuiden is de diversiteit in hoe deelnemers zichzelf over 20 jaar zien wonen en leven groot.

Thema's die deelnemers nu belangrijk vinden komen grotendeels overeen met thema's die ze over twintig jaar belangrijk denken te vinden. Thema's die wel wegvallen zijn werk, vrije tijd en het geven van mantelzorg. Kanttekening hierbij is dat uit literatuur (Deeg & Braam, 1997) naar voren komt dat, wanneer ouderen niet (meer) de beschikking hebben over een bepaald levensaspect, dit aspect ook minder hoog op hun prioriteitenlijstje staat. Dus wanneer de omstandigheden te wensen over laten, worden de wensen door ouderen aangepast. Dit aspect komt ook in de resultaten naar voren. Drie deelnemers geven namelijk aan dat het belangrijk is om in de toekomst ook zelf veranderingen te kunnen accepteren.

Tot slot was het grotendeels ontbreken van het thema gezondheid in de antwoorden op de startvraag in de eerste ronde dataverzameling opvallend. Uit onderzoek komt immers naar voren dat lichamelijke gezondheid al 20 jaar stabiel bovenaan de lijst met belangrijke levensaspecten volgens ouderen staat (Deeg, 2014).

Slechts twee deelnemers gaven gezondheid als belangrijk aspect aan in het wonen en leven in Genemuiden. Mogelijke verklaringen zijn:

- Deelnemers zijn op dit moment nog relatief gezond en daarom houdt het onderwerp gezondheid hen minder bezig;
- Acht van de tien deelnemers zijn gelovig. Vanuit dat perspectief is gezondheid iets wat je gegeven wordt en iets wat je daarom wellicht minder snel zelf noemt.

” Ik geloof dat als ik gezond ben, dat krijg ik. Dat wordt voor mij geregeld. Dat heb ik niet zelf in mijn hand.

Deelnemer 10, vrouw 64 jaar

Na toepassing van de emotional touchpoints en de ‘Horen en ervaren’ bijeenkomst gaven zeven deelnemers aan dat gezondheid een belangrijk thema is. Dat lijkt erop te wijzen dat het nog relatief gezond zijn en niet bezig zijn met een achteruitgaande eigen gezondheid een grote rol speelt. Het geloof lijkt minder van invloed.

5.2 Conclusie

De aanleiding voor dit onderzoek was de constatering van de gemeente Zwartewaterland dat beleidsmakers niet weten hoe toekomstige ouderen zichzelf in Genemuiden zien wonen en leven. Daardoor weet de gemeente ook niet hoe toekomstbestendig het woonservicegebied met woon-, zorg- en dienstencentrum De Meente als kern is. De daarvan afgeleide onderzoeksvraag van deze bachelor thesis was: Hoe zien huidige 59 tot 67-jarigen zichzelf over 20 jaar wonen en leven in Genemuiden? Door het uitgevoerde kwalitatieve onderzoek kan antwoord gegeven worden op deze onderzoeksvraag.

Wonen

Eerdere generaties met een lichte zorgvraag verhuisden bijna vanzelfsprekend op hun oude dag naar De Meente, zoals dat op grote schaal ook elders in Nederland gebeurde (Ministerie van Wonen en Rijksdienst, 2013). Dit onderzoek laat zien dat huidige 59 tot 67-jarigen zeer divers denken over hoe ze over twintig jaar wonen en leven. Qua toekomstig wonen is er sprake van een driedeling:

- Zij die zichzelf zelfstandig in een appartement/huisje in de buurt van De Meente zien wonen
- Zij die zolang mogelijk in de huidige woning en buurt willen blijven
- Zij die weten dat ze nog een keer willen verhuizen en dat het liefst naar een gelijkvloerse (senioren)woning doen

Daarbij laten deelnemers twee uitgesproken voorkeuren zien: een deel van de mensen woont het liefst tussen jongere mensen en een ander deel wil juist vooral leeftijdsgenoten om zich heen hebben.

Deelnemers geven aan met een lichte zorgvraag in hun huidige woning zorg op maat te willen hebben. Tegelijkertijd zijn deelnemers ook van mening dat wanneer het thuis echt niet meer gaat, een verhuizing naar De Meente moet. Ervaringen met eigen familieleden, het niet willen belasten van de kinderen en de angst voor vereenzaming spelen hierbij een grote rol.

Deze wensen gecombineerd met de zeer sterke kerngebondenheid van de deelnemers maken de toekomstige opgave voor gemeente en zorg- en vastgoedpartners duidelijk.

Leven

De meest belangrijke zaken in de levens van de deelnemers over twintig jaar zijn: de kerk, autonomie, persoonlijke relaties, gezondheid, inkomen en de afstand en bereikbaarheid van voorzieningen. Deze thema's hangen onderling ook samen. Zo gaven deelnemers aan dat parkeerruimte over twintig jaar nog belangrijker is dan nu. Steeds meer ouderen bezitten immers een auto en blijven lang rijden. Deelnemers geven aan dat het kunnen autorijden hun autonomie versterkt, doordat ze zelf ergens naartoe kunnen gaan.

Om de belangrijke zaken in hun leven te kunnen behouden zijn volgens deelnemers een aantal zaken nodig. Meest genoemd daarbij is het belang van het hebben van mensen om je heen. Niet alleen voor praktische, maar ook voor emotionele steun. Voor praktische steun kijken deelnemers vooral naar (klein)kinderen. Het netwerk buiten de familie wordt volgens hen namelijk zelf ook ouder. Daarom verwachten deelnemers daar meer sociaal contact dan hulp. Mantelzorg in Genemuiden gaat veranderen. Voor deelnemers was en is het vanzelfsprekend om te zorgen voor hun ouders. De helft van de deelnemers verwacht die hulp niet van kinderen te (kunnen) krijgen. Ook geven deelnemers aan niet te weten of ze kinderen die nu zelf ook gezinnen en banen hebben, wel op die manier willen belasten. Vanwege de sociale contacten en de besteding van hun tijd vonden de mannelijke deelnemers in het onderzoek hun hobby en het (sport)verenigingsleven belangrijk. Ze gaven ook aan dat het uitoefenen van hun hobby over twintig jaar fysiek niet meer mogelijk is. De vraag is hoe deze mannen dan invulling geven aan hun vrije tijd en de gewenste sociale contacten.

Ook de aanwezigheid en betaalbaarheid van zorgvoorzieningen in Genemuiden vinden deelnemers belangrijk. Dus zijn er voldoende mensen die in de zorg willen werken, is er thuiszorg beschikbaar en kun je binnen Genemuiden verhuizen naar een instelling als je echt intensieve geriatrische of somatische zorg nodig hebt.

De dingen die deelnemers zelf kunnen doen om de belangrijke zaken te behouden zijn veel minder genoemd. Dan gaat het om: gezond leven, open blijven staan voor anderen en participeren en veranderingen accepteren. Tot slot is er een deel waar noch deelnemers noch anderen veel invloed op hebben: het nog samen zijn met je partner en de gezondheid.

Door co-creatie methoden toe te passen zijn de deelnemers aan dit onderzoek actieve deelnemers aan het proces geworden. Deelname heeft hen aan het denken gezet en gemobiliseerd om met elkaar in gesprek te gaan over de eigen toekomst.

Wat is dan de conclusie over de toekomstbestendigheid van het woonservicegebied rondom De Meente? Op basis van de tien deelnemers aan dit onderzoek is de verwachting dat er straks minder mensen in de buurt van De Meente zullen willen gaan wonen, dan nu het geval is. De vraag is welke aantallen nodig zijn om de voorzieningen binnen dit gebied in stand te houden. Eén ding is zeker, over 20 jaar zullen grote aantallen ouderen in hun vierde levensfase elders in Genemuiden wonen. Dat betekent dat het beleid van de gemeente Zwartewaterland zich niet meer alleen op het gebied rondom De Meente moet richten. Ook andere wijken in Genemuiden zullen seniorvriendelijk moeten zijn. Daarnaast is de bereikbaarheid van voorzieningen voor ouderen uit de verschillende wijken een punt van aandacht. Belangrijke vraag is ook wat het voor de huidige inrichting van het gebied rondom De Meente betekent als daar straks minder mensen naartoe willen verhuizen?

Hoofdstuk 6 Aanbevelingen

Aanbeveling 1: Een leven lang Tuus in Gaellemuun

Uit de resultaten is gebleken dat deelnemers hun leven lang in Genemuiden willen wonen. Het op oudere leeftijd (tijdelijk) gedwongen buiten Genemuiden moeten wonen heeft grote impact op de oudere zelf, maar ook op zijn familie. In de toekomst komen er meer ouderen, dus zullen nog meer ouderen zelfstandig wonen. Het kan gebeuren dat, bijvoorbeeld door een val in huis of door overbelasting van de mantelzorger(s), iemand een plek nodig heeft om op adem te kunnen komen. Uit dit onderzoek komt het belang van de beschikbaarheid van zo'n 'zorgkamer' duidelijk naar voren. Zorgkantoor Zilveren Kruis Achmea en de gemeente Zwartewaterland zouden gezamenlijk moeten verkennen hoeveel van deze plekken er nodig zijn in Genemuiden en die vervolgens gezamenlijk financieren (eerstelijnsverblijf, geriatrische revalidatiezorg en respijtzorg). Op die manier kunnen mantelzorgers ontlast worden en kunnen ouderen na herstel weer terug naar hun zelfstandige woning.

Aanbeveling 2: Benut de kracht van de Gaellemunigers

Een van de resultaten van dit onderzoek is dat de ouderen door de toepassing van co-creatie methoden (Voorberg et al., 2014) actieve deelnemers aan het proces zijn geworden. Ze hebben zich verdiept in wat er komen gaat en zijn aan het denken gezet. Er is sprake van een 'samen'gevoel binnen de generatie. De kracht van de Gaellemunigers en de bereidheid om een bijdrage te leveren aan de eigen gemeenschap is groot. Daarbij wil de gemeente Zwartewaterland actief bezig met burgerparticipatie. Faciliteer daarom als gemeente de gemeenschap in Genemuiden bij het invulling geven aan hun eigen toekomst. Geef via Collectief Particulier Opdrachtgeverschap ruimte aan de mensen die zelf hun toekomstige (senioren)woningen willen ontwikkelen. Zorg op die manier voor betaalbare woningen die aansluiten bij de kwaliteitseisen van toekomstige bewoners. Een groepsgrootte van 20-40 huishoudens blijkt ideaal bij dit type projecten; er is een schaalvoordeel en taken kunnen worden verdeeld. Tegelijkertijd blijft de groep overzichtelijk en snel te raadplegen (Agentschap NL, 2012).

De nabijheid van familie en de emotionele en praktische steun die mensen van hun familie ontvangen is belangrijk. Tegelijkertijd verandert mantelzorg in Genemuiden. Blijf daarom in gesprek met mantelzorgers en vraag wat zij nodig hebben om hun taak als mantelzorger te kunnen blijven doen en organiseer vervolgens deze voorzieningen.

Aanbeveling 3: Tuus in Gaellemuun, van de kern tot de Vogelbuurt

De resultaten laten zien dat een deel van de mensen, ook als ze ouder worden, wil blijven wonen in hun huidige woning en buurt. In de Vogelbuurt en de kern van Genemuiden wonen relatief veel mensen die tussen nu en 20 jaar in de vierde levensfase terechtkomen. Start als gemeente samen met de provincie Overijssel een pilot in een van deze wijken om te kijken wat er nodig is om de wijk seniorenvriendelijk te maken. Betrek daarbij partners als Wetland wonen en IJsselheem en put uit ervaringen in andere Nederlandse gemeenten bijvoorbeeld Den Haag of Weert, die hier al mee bezig zijn. Benut ook hier de kracht van de Gaellemunigers door ze actief deel te laten nemen en zelf aan te laten geven waar ze behoefte aan hebben.

Aanbeveling 4: Ontmoeting en vrijetijdsbesteding, de keet voor oudere mannen

Mannelijke deelnemers in het onderzoek gaven aan vrijetijdsbesteding en sociale contacten belangrijk te vinden. Na pensionering vinden ze de sociale contacten niet meer in hun werk, maar in hun hobby of het verenigingsleven. De mannen gaven echter ook aan dat het uitoefenen van hun hobby over twintig jaar fysiek niet meer mogelijk is. Verken of er nu al behoefte is aan een plek waar mannen elkaar laagdrempelig kunnen ontmoeten voor een praatje. Denk daarbij aan de opzet van de keet voor jongeren: een niet te mooie plek waar iedereen welkom is. Een voorbeeld hiervan is het Volendamse 'Praathuis'. Een overdekte plek, uit de wind, aan de haven van Volendam waar mannen elkaar ontmoeten voor een praatje. Op dit moment is er al een groep mannen in Genemuiden die elkaar ontmoet bij het Veer.

Afbeelding 5 Het Praathuis in Volendam

Bron: Projectgroep Groen M105D

Aanbeveling 5: Gebruik onderzoek als input voor de omgevingsvisie

Dit onderzoek heeft methoden gebruikt, die mensen bewust laten nadenken over hun toekomst. In die gesprekken bleek dat ruimtelijke aspecten en sociale aspecten voor inwoners geen gescheiden onderdelen zijn. De in dit onderzoek gebruikte methoden geven een beeld van wat er speelt onder inwoners, ook al is er met een kleine groep gesproken. Binnen de gemeente Zwartewaterland wordt gewerkt aan het opstellen van een omgevingsvisie en de visie sociaal domein. Aangezien inwoners beide onderwerpen niet scheiden is het advies één toekomstvisie te maken. Dit onderzoek kan inhoudelijke input bieden voor die visie.

Aanbeveling 6: Organiseer 'Horen en ervaren' bijeenkomsten voor jongere ouderen

Een van de resultaten van dit onderzoek is dat het meedoen aan een 'Horen en ervaren' bijeenkomst jongere ouderen confronteert met de toekomst en aan het denken zet. Faciliteer als provincie gemeenten in Overijssel door budget beschikbaar te stellen voor het op aanvraag van gemeenten organiseren van dit type bijeenkomsten. Zoek samenwerking met minder voor de hand liggende partijen, bijvoorbeeld een voetbalvereniging of de plattelandsvrouwen, in plaats van een zorginstelling of een ouderenbond. De jongere ouderen in dit onderzoek voelen zich niet oud en willen ook niet op die manier aangesproken worden.

Aanbeveling 7: Onderzoek gerontologische theorie wonen en leven ouderen

Uit dit onderzoek kwam naar voren dat er vanuit gerontologisch perspectief geen passende theorie is die belangrijke thema's in het wonen en leven van ouderen beschrijft. Het lectoraat Innoveren met ouderen van de hogeschool Windesheim zou nader onderzoek met ouderen moeten doen om verder inzicht te krijgen in de voor hen belangrijke thema's.

Hoofdstuk 7 Plan van verspreiding

Dit hoofdstuk beschrijft de verspreiding van de bevindingen uit dit onderzoek onder de verschillende doelgroepen. Hieronder staat per doelgroep beschreven wat wordt verspreid (welke boodschap) en wat het doel van verspreiding is.

Deelnemers onderzoek

Alle deelnemers aan het onderzoek hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn in de resultaten van het onderzoek. Ze krijgen daarom allemaal een samenvatting van de conclusies en aanbevelingen toegestuurd. Tevens hebben alle deelnemers aangegeven betrokken te willen zijn bij een eventueel vervolg. Het advies aan de gemeente Zwartewaterland is om deelnemers uit te nodigen voor een bijeenkomst in Genemuiden met lokale partners, zoals de woningcorporatie en zorgpartijen.

Opdrachtgever gemeente Zwartewaterland

De gemeente Zwartewaterland ontvangt zowel schriftelijk als digitaal een exemplaar van de bachelor thesis. Intern wordt een presentatie verzorgd voor geïnteresseerde (beleids)medewerkers. Belangrijkste resultaten voor de gemeente zijn dat deelnemers:

- Hun leven lang in Genemuiden willen wonen;
- Qua wonen in drie groepen te onderscheiden zijn;
- Mensen om zich heen over 20 jaar het belangrijkste vinden;
- Zeer divers kijken naar toekomstige mantelzorg in Genemuiden;
- Actief aan het proces hebben deelgenomen en zelf ideeën en kracht hebben om tot veranderingen te komen.

Professionals

Brede verspreiding van de aanbevelingen uit dit onderzoek onder professionals gebeurt door de bachelor thesis op de HBO-kennisbank te plaatsen en een artikel te schrijven voor het tijdschrift Geron. Mocht dit artikel niet geplaatst kunnen worden, dan gebruikt onderzoeker haar eigen LinkedIn netwerk en haar website www.thusvoorsenioren.nl om het artikel te verspreiden.

Verder geeft onderzoeker een presentatie in het ambtelijk overleg wonen West dat de provincie Overijssel organiseert voor de beleidsmedewerkers wonen van Overijsselse gemeenten.

Leden klankbordgroep

De leden van de klankbordgroep (de provincie Overijssel en het zorgkantoor van Zilveren Kruis-Achmea) zijn gedurende het onderzoek op meerdere momenten betrokken. Zij krijgen een mondelinge presentatie van de resultaten, conclusie en aanbevelingen en ontvangen tevens een digitaal exemplaar van de bachelor thesis.

Opleiding Toegepaste Gerontologie

De bachelor thesis wordt schriftelijk ingeleverd én mondeling gepresenteerd op de Hogeschool Windesheim in Zwolle. Het publiek zal bestaan uit docenten, medestudenten en andere geïnteresseerden. Voor deze presentatie nodigt onderzoeker in ieder geval haar jaargenoten, de co-referenten en haar opdrachtgever(s) uit. De presentatie zal ongeveer tien minuten duren.

Tabel 5 geeft een overzicht van de verschillende doelgroepen, het doel en het middel van verspreiding.

Tabel 5 Doelgroep, doel en middel van verspreiding

Doelgroep	Doel verspreiding	Middel
Deelnemers onderzoek	Informeren over uitkomsten Betrokkenheid behouden	Samenvatting onderzoek Uitnodiging vervolgbijeenkomst
Opdrachtgever gemeente Zwartewaterland	Informeren over uitkomsten Aanbevelingen toelichten	Bachelor thesis Presentatie (beleids)medewerkers
Professionals	Resultaten delen Inzichten methoden (co-creatie en 'Horen en ervaren' bijeenkomst) laten zien	Publicatie van bachelor thesis op HBO-kennisbank Artikel in tijdschrift Geron Verspreiden artikel via LinkedIn en website www.thusvoorsenioren.nl
Leden klankbordgroep (provincie Overijssel en zorgkantoor Zilveren Kruis- Achmea)	Resultaten delen Inzichten uit methoden (co-creatie en 'Horen en ervaren' bijeenkomst) laten zien Aanbevelingen toelichten en samen vervolgmogelijkheden bespreken	Bachelor thesis Presentatie resultaten
Opleiding Toegepaste Gerontologie	Afronden opleiding	Bachelor thesis Presentatie
Lectoraat Innoveren met ouderen	Resultaten delen Overtuigen meer onderzoek	Bachelor thesis Gesprek Franka Bakker

Lijst van referenties

- Agentschap NL. (2012). *Collectief Particulier Opdrachtgeverschap van het Expertteam Eigenbouw*. Retrieved from <https://www.rvo.nl/sites/default/files/factsheet%20CPO.pdf>
- Baarda, D. B., & De Goede, M. P. M. (2006). *Basisboek methoden en technieken: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwantitatief onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- BNA Onderzoek. (2016). Langer thuis in eigen huis. Retrieved from <http://langerthuisineigenhuis.com/oplossingen-per-woningtype/>
- Boeije, H. R. (2016). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Amsterdam: Boom.
- Cooperrider, W. (2001). Appreciative Inquiry A Positive Revolution in Change. *Public administration and public policy*, 87, 611-630.
- Cummins, R. A. (2005). Moving from the quality of life concept to a theory. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49, 699-706.
- De Lange, R., Schuman, J., & Montesano Montessori, N. (2016). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn, België: Garant.
- Deeg, D. J. H. (2014). Nieuwe tijden, nieuwe prioriteiten? *Geron*, 16(3), 11-14. doi:10.1007/s40718-014-0057-0
- Deeg, D. J. H., & Braam, A. W. (1997). Het belang van kwaliteit van leven voor ouderen zelf: Een kwantitatieve benadering. *Medische Antropologie*, 9, 136-149.
- Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke ordening en Milieubeheer. (2010). *Senioren op de woningmarkt: Nieuwe generaties andere eisen en wensen*. Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2010/03/01/senioren-op-de-woningmarkt>
- Ministerie van Wonen en Rijksdienst. (2013). Vergrijzing en het integrale ouderenbeleid. Retrieved from https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2013Z11515&did=2013D23837 website:
- Moll, W. (2017). Ouderdomssimulatie-pak GERT. Retrieved from <http://www.age-simulation-suit.com/ouderdomssimulatie.html>
- Penny, W. (2015). What do you do well? Positive questions improve life for older people living in residential care. *Australian Nursing and Midwifery Journal*, 22(7), 43.
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. (2014). *Langer zelfstandig, een gedeelde opgave van wonen, zorg en welzijn*. Retrieved from http://www.rli.nl/sites/default/files/rli-briefadvieslangerzelfstandigeengedeeldeopgavevanwonenzorgenwelzijndef23-113-30_0.pdf
- Rathenau Instituut. (2017). Living labs in Nederland: onderzoek en innovatie mét steden. Retrieved from <https://www.rathenau.nl/nl/blog/living-labs-nederland-onderzoek-en-innovatie-met-steden>
- RIVM. (2018). Volksgezondheidsinfo.nl: kwaliteit van leven. Retrieved from <https://www.volksgezondheidsinfo.nl/onderwerp/kwaliteit-van-leven/inleiding#!node-tevredenheid-als-indicator-voor-kwaliteit-van-leven>
- Rögels, N. (2014). *Levensloopsychologie : jongvolwassenen, volwassenen en oudere volwassenen*. Den Haag, Nederland: Boom Lemma.

- Schalock, R. L., & Verdugo, M. A. (2002). *Handbook on quality of life for human service practitioners*. Washington DC: American Association on Mental Retardation.
- Schmeets, H. (2016). *De religieuze kaart van Nederland, 2010–2015*. Retrieved from https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2016/51/religie-regionaal-2010-2015.pdf
- Scottish Health Council. (2014). *The participation toolkit: supporting patient focus and public involvement in NHS Scotland*. Retrieved from http://www.scottishhealthcouncil.org/patient__public_participation/participation_toolkit/the_participation_toolkit.aspx#.WW9Eb8aiH-a
- SEV. (2012). *Woonservicegebieden klaar voor de volgende ronde*. Retrieved from <https://www.koepeladviesradensociaaldomein.nl/sites/default/files/bestanden/Woonservicegebieden-klaar-voor-de-volgende-rondesmall.pdf>
- Stimson, R. J., & McCrea, R. (2004). A push-pull framework for modelling the relocation of retirees to a retirement village: The Australian experience. *Environment and Planning, 36*(8), 1451-1470.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1994). Grounded theory methodology. *Handbook of qualitative research, 17*, 273-285.
- Thomas, J., & McDonagh, D. (2013). Empathic design: Research strategies. *The Australasian Medical Journal, 6*(1), 1-6.
- Tjepkema, S., & Verheijen, L. (2012). David Cooperrider. Appreciative Inquiry. In M. Ruijters & R.-J. Simons (Eds.), *Canon van het leren. 50 concepten en hun grondleggers*. (pp. 77-89). Retrieved from www.kessels-smit.nl/files/Hoofdstuk_5_van_Canon_van_het_leren.pdf.
- Van Tilburg, T. (2005). *Gesloten uitbreiding: sociaal kapitaal in de derde en vierde levensfase*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Vanleerberghe, P., de Witte, N., Verte, D., Claes, C., & Schalock, R. L. (2017). The quality of life of older people aging in place: a literature review. *Quality of Life Research, 1*-9.
- Verhoeven, N. (2016). *Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken*. Amsterdam, Nederland: Boom.
- Vermeij, L., & Engbersen, R. (2017). *Oud worden in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Voorberg, W. H., Bekkers, V. J. J. M., & Tummers, L. G. (2014). A systematic review of co-creation and co-production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review, 17*(9), 1333-1357.
- Westerhof, G. (z.j.). De canon van de gerontologie: Identiteit. Retrieved from <http://www.canongerontologie.nl/individu/identiteit/vervolg>
- WHO. (2007). *Global age-friendly cities a guide*. Geneva: World health organization (WHO).
- WHOQOL Group. (1995). World Health Organization Quality of Life assessment (WHOQOL): position paper from the World Health Organization. *Social Science & Medicine, 41*(10), 1403-1409. Retrieved from doi:[https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00112-K](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00112-K)